

okulburada.com

10.
SINIF

KONU DESTEKLİ TOPLAM
1750 SORU

YAZAR:
Ümit ŞAHİN

MEB ÖĞRETİM PROGRAMI ve KAZANIMLARINA UYGUN
OKULA YARDIMCI SINAVLARA HAZIRLIK

Türk Dili ve Edebiyatı

SORU BANKASI

10. SINIF

**TÜRK DİLİ VE
EDEBİYATI**

**SORU
BANKASI**

Dizgi - Grafik

MU BA Yayıncılık Dizgi - Grafik Birimi

Baskı

Ayrıntı Basımevi • Tel: 0.312 394 55 90 - 91
Matbaa Sertifika No: 13987

Öneri ve düşünceler için

info@mubayayinlari.com • 0.312 504 64 41

Yayın ve Dağıtım

MU BA Yayıncılık Ltd. Şti.
Ostim (OSB) Mahallesi 1203. Cadde No: 38/1/2 Yenimahalle - ANKARA
Tel: 0.312 504 64 41 • Faks: 0.312 232 26 69
www.mubayayinlari.com

"Bu kitapta yer alan çıkmış sınav sorularının her hakkı ÖSYM'ye aittir. Hangi amaçla olursa olsun, tamamının veya bir kısmının kopya edilmesi, fotoğrafının çekilmesi, herhangi bir yolla çoğaltılması ya da kullanılması, yayımlanması ÖSYM'nin yazılı izni olmadan yapılamaz. Yayınevimiz telif ücreti ödeyerek bu izni almıştır."

ISBN: 978-605-9472-97-5

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını rica ederiz.

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları **MU BA YAYINCILIK LTD. ŞTİ.**'ne aittir. Hangi amaçla olursa olsun, yayınların tamamının veya bir bölümünün, şirketin yazılı izni olmadan kopya edilmesi, fotoğraflarının çekilmesi, herhangi bir yolla çoğaltılması yasaktır.

MU BA bir Murat Yayınları Ltd. Şti. markasıdır.

SUNU

Sevgili Öğrenciler,

Murat Yayınları'nın yıllara dayanan tecrübesinin ve vizyonunun bir sonucu olarak yayın çalışmalarını sürdüren MUBA, ortaokul, lise ve üniversiteye hazırlık yardımcı kaynaklarını öğrencileriyle buluşturmanın kıvancını duymaktadır.

Alanında uzman yayın kadromuz tarafından hazırlanan kitaplarımızda, uygulamada olan sınav dahil test teknikleri dikkate alınarak kapsamlı bir çalışma yürütülmüş, siz değerli öğrencilerimizin hazırlık sürecindeki yükünü hafifletmeyi amaçlayan bir yol izlenmiştir.

MEB'in güncel eğitim programı ve kazanımlarını gözeterek oluşturduğumuz bu yayınıımızda klasik çoktan seçmeli, örnek çözümlü, kısa cevaplı sorular ve etkinlikler, amaca uygun kısa notlar, sınav odaklı özet bilgiler ve doğrudan sınavı hedefleyen mantık ve muhakeme soruları akılda kalıcı bir yöntemle verilmiştir.

Gireceğiniz tüm sınavlarda başarılar diler, yaşamınızda sağlık ve mutluluklar temenni ederiz.

MU BA YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

EDEBİYAT SORU BANKASI

BÖLÜM - 1

Sayfa No

GİRİŞ

Edebiyatın Tarih ve Dinle İlişkisi	9
Türk Edebiyatının Dönemleri	13
Türkçenin Tarihi Gelişimi	17
Türklerin Kullandığı Alfabeler	25
Uygulamalar	29
Genel Değerlendirme Testi	31

BÖLÜM - 2

Sayfa No

Hikâye

Hikâye Nedir?	37
Dede Korkut Hikâyeleri	41
Halk Hikâyeleri	47
Mesnevi	55
Tanzimat Dönemi Hikâyesi	57
Millî Edebiyat Dönemi Hikâyesi	59
Modern Hikâye	61
Dünya Edebiyatında Hikâye	63
Hikâye Karma	65
Uygulamalar	71
Eylemsiler	75
Yazım Noktalama	81
Genel Değerlendirme Testi	85
Hikâye Üzerine	90

BÖLÜM - 3

Sayfa No

ŞİİR

Şiir Nedir? - Şiirde Yapı Unsurları	93
İslamiyet Öncesi Şiir	97
Geçiş Dönemi Şiir	101
Aşık Tarzı Halk Şiiri	105
Tekke Şiiri	109
Anonim Halk Şiiri	111
Halk Şiiri Karma	115
Divan Şiiri	117
Halk Şiiri İnceleme Sayfası	123
Divan Şiiri İnceleme Sayfası	125
Uygulamalar	127
İsim Tamlamaları	131
Yazım Noktalama	137
Genel Değerlendirme Testi	141

BÖLÜM - 4

Sayfa No

DESTAN / EFSANE

Destan Nedir?	147
Türk Destanları	153
Dünya Destanları	161
Öğrenelim	165
Uygulamalar	167
Sıfat Tamlaması	171
Yazım Noktalama	177
Genel Değerlendirme Testi	179

BÖLÜM - 5

Sayfa No

ROMAN

Roman Nedir?	185
Romanın Yapı Unsurları	189
Roman Türleri - İlkler	191
Anlatım Teknikleri - Akımlar	195
Dünya Romanı	201
Tanzimat Romanı	205
Servetifünun Romanı	211
Millî Edebiyat Romanı	217
Roman Karma	221
Uygulamalar	231
Cümle Çeşitleri	235
Yazım Noktalama	241
Genel Değerlendirme Testi	243

BÖLÜM - 6

Sayfa No

TİYATRO

Tiyatro Nedir?	249
Geleneksel Türk Tiyatrosu	251
Modern Tiyatro	255
Tiyatro Karma	259
Nereden Çıktı Bu Tiyatro	263
Uygulamalar	267
Cümle Çeşitleri	269
Yazım Noktalama	271
Genel Değerlendirme Testi	273

BÖLÜM - 7

Sayfa No

ANI

Anı Nedir?	279
Tanzimat - Servetifünun Döneminde Anı	285
Cumhuriyet Döneminde Anı	289
Anı ve Edebi Metinler İlişkisi	295
Uygulamalar	297
Cümle Çeşitleri	299
Yazım Noktalama	301
Genel Değerlendirme Testi	303

BÖLÜM - 8

Sayfa No

HABER METNİ

Haber Metni Nedir?	309
Haber Çeşitleri - Haber Kaynakları	313
Haber ve Toplumsal Sorumluluk	315
Öğrenelim	319
Uygulamalar	321
Cümle Çeşitleri	325
Yazım Noktalama	327
Genel Değerlendirme Testi	329

BÖLÜM - 9

Sayfa No

GEZİ YAZISI

Gezi Yazısı Nedir?	333
Cumhuriyet Öncesi Gezi Yazısı	335
Uygulamalar	343
Cümle Çeşitleri	345
Yazım Noktalama	347
Genel Değerlendirme Testi	349
Uygulama Cevap Anahtarları	353

GİRİŞ

ORTAOKUL

Ünite
1

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

OKUMA

- Edebiyatın Tarih ve Din İle İlişkisi
- Türk Edebiyatının Tarihî Dönemleri
- Türkçenin Tarihî Gelişimi

YAZMA

- Yazma Uygulamaları (Yazının gelişimi / Alfabeler / Türk yazı sanatı)

SÖZLÜ İLETİŞİM

- “Hat Sanatı” ile ilgili hazırlıklı konuşma
- “Kâğıt – Kitap – Kütüphane” konulu hazırlıklı konuşma

DİL BİLGİSİ

- Metin Üzerinde Yazım Ve Noktalama Çalışmaları

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

- Ünite Sonu Ölçme Değerlendirme Soruları

TEST • 1

1. Aşağıdakilerden hangisi edebiyatın tanımını olamaz?

- A) Duygu, düşünce ve hayallerin etkili bir biçimde anlatılmasıdır.
- B) Olayların kişi, zaman ve anlatıcı unsurlarına bağlanarak, kurgulanarak anlatılmasıdır.
- C) Toplum ve uygarlıkların savaşlarını, iç ve dış sorunlarını anlatan bilim dalıdır.
- D) Mecaz anlamıyla içten olmayan, gereksiz, boş ve süslü sözlerdir.
- E) Sanatçının duygularını kendine özgü bir dil kullanarak estetik haz uyandırmak amacıyla yazılı veya sözlü anlatmasıdır.

2. ----, geçmişteki olayları, savaşları, başarıları, uygarlıkları belgelere dayanarak inceleyen, yer ve zaman göstererek değerlendiren bir bilim dalıdır. ---- duygu, düşünce ve hayalleri dil aracılığıyla yazılı veya sözlü olarak etkili ve güzel bir şekilde anlatma esasına dayanan güzel sanat dallarından biridir. ---- ise edebi eserleri ve bunları ortaya koyanları, onların oluşturduğu dönemleri bilimsel yöntemlerle inceleyen bir daldır.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisinde verilenler getirilmelidir?

- A) Tarih – Edebiyat – Edebiyat tarihi
- B) Tarih – Edebiyat tarihî – Edebiyat
- C) Edebiyat tarihî – Tarih – Edebiyat
- D) Edebiyat – Edebiyat tarihî – Tarih
- E) Edebiyat tarihî – Edebiyat – Tarih

3. “Edebiyat Tarihi” ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- A) Edebiyat tarihi, bir ulusun oluşturduğu edebi eserleri, sanatçıları ve edebî dönemleri inceler.
- B) Edebiyat tarihi, milletin geçirdiği fikir ve duygu gelişimlerini taşıyan tüm ürünleri inceleyerek onun manevi hayatını tasvir etmeye çalışır.
- C) Edebiyat tarihi, bir toplumun edebiyatının geçirdiği dönemleri, izlediği yolu anlatan; edebiyat yaşamını bir bütün olarak değerlendiren bilim dalıdır.
- D) Edebiyat tarihi aracılığıyla toplumların düşünce yapılarını, dünya görüşlerini, kısacası kültür birikimlerini öğrenebiliriz.
- E) Edebiyat tarihi alanında uzmanlaşan sanatçılar, bu alanda da kurmacanın imkanlarından yararlanırlar.

4. ----: Olay, duygu, düşünce ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatıdır.

----: Toplumlara etkileyen olaylardan doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri inceleyen bilim dalıdır.

----: Edebi hareketleri, dönemleri, yazarları, şairleri, onların dil ve üslup özelliklerini açıklayan bilim dalıdır.

Yukarıda tanımlanan kavramlar aşağıdaki-lerin hangisinde sırasıyla verilmiştir?

- A) Edebiyat – Edebiyat tarihi – Tarih
- B) Edebiyat – Tarih – Edebiyat tarihi
- C) Edebiyat tarihi – Tarih – Edebiyat
- D) Tarih – Edebiyat – Edebiyat tarihi
- E) Edebiyat tarihi – Edebiyat – Tarih

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

ANAHTAR

Türk edebiyatı başlıca üç döneme ayrılır:

- İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı
- İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı
- Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı

ANAHTAR

Türk edebiyatını dönemlere ayırma-da kullanılan başlıca ölçütler şunlardır:

- Dini inanışlardaki değişiklikler
- Dil değişimleri (Lehçe ve şive farklılıkları)
- Kültürel değişim
- Coğrafi değişim

UNUTMA

İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatına ölçütlerin yansması şu şekildedir:

- Gök Tanrı, Budizm ve Maniheizm gibi dinî inanışlar hâkimdir.
- Yabancı dillerin etkisinden uzak bir dil kullanılmıştır.
- Göçebe olduklarından “Bozkır Kültürü”nün etkileri görülmektedir.
- Orta Asya’da yaşarlar ve henüz göç başlamamıştır.

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

UNUTMA

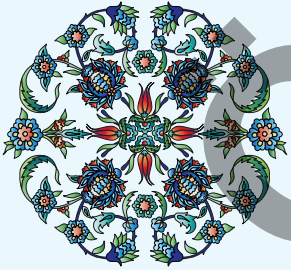
İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatına ölçütlerin yansımaları şu şekildedir:

- Yerleşik hayata geçilmiştir.
- Belirgin bir İslamiyet etkisi hâkimdir.
- Türkçe, Arapça ve Farsçanın etkisinde kalarak Osmanlı Türkçesi denen yeni bir döneme girmiştir.
- Arap ve İran kültüründen etkilenilmiştir.
- Osmanlı Devleti sınırları içinde, oldukça geniş bir coğrafi alana yayılmışlardır.

UNUTMA

Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatına ölçütlerin yansımaları şu şekildedir:

- Batılı bir yaşam tarzı benimsenmiştir.
- İslamiyet etkisi eskisi kadar olmasa da görülmeye devam eder.
- Batı dillerinin etkisinde kalmış bir dil kullanılmıştır.
- “Batı Kültürü”nden özellikle Fransız edebiyatından etkilenmişlerdir.
- Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamaya devam ederler.

ANAHTAR

Türklerin değişen yaşam tarzları, edebiyatlarını da yazılan ürünleri de etkilemiş ve değiştirmiştir. İslamiyet öncesinde göçebe yaşam tarzını benimseyen Türkler arasında şiir ağırlıklı ürünler görülürken yerleşik düzene geçtikten sonra basılmış kitaplar ve düzyazı metinlere de rastlanmaktadır.

5. Edebiyatla tarih arasında, tarihin ilk zamanlarından beri yakın bir ilişki olmuştur. Edebiyatın temel kaynağı insan olduğuna göre insanı ilgilendiren tarihî her olay da doğal olarak edebiyatta yansımaları bulmuştur.

Yukarıdaki cümleler, aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabı olabilir?

- A) Edebiyat nedir?
- B) Edebiyat nasıl oluşmuştur?
- C) Tarih nedir?
- D) Edebiyatla tarih arasında bir ilişki var mıdır?
- E) İnsan, tarihin mi edebiyatın mı oluşumunda etkilidir?

6. Türk edebiyatının her döneminde dinin etkisi görülmektedir. Hatta alfabe değişikliğinde bile dinin etkisi vardır. Hem Göktürk hem de Uygur edebiyatında Şaman inancının etkisi çok açıktır. Türklerin Göktürk alfabesinden Uygur alfabesine geçişlerinde belirleyici faktör dindir. Şaman inancından Budizm’e geçen Türkler, o dini daha iyi anlamak için Uygur alfabesine geçmişlerdir. Bu da bize tarihin her döneminde dinin edebiyatı ve insanların hayatlarını derinden etkilediğini göstermektedir.

Bu paragrafın konusu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Alfabe değişikliğinin sebepleri
- B) Türklerin kullandığı alfabeler
- C) Türklerin benimsediği inanışlar
- D) Edebiyatla tarih ilişkisi
- E) Edebiyatla din ilişkisi

7. Din, farklı disiplinler açısından ele alınan, tanımlanan bir kavramdır. Edebiyat açısından dinin tarifini yapmak oldukça zordur. Çünkü din, bir bakıma edebiyata kaynaklık eder; diğer bakımdan da yayılmasında, tanınmasında etkili bir rol üstlenir. Bunun yanında din, edebiyatın dil, ifade ve biçim özelliklerinden de yararlanabilir.

Yukarıdaki paragraftan aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

- A) Din, edebiyat açısından tanımlanması zor bir kavramdır.
- B) Edebiyat dini inanışları anlatmanın tek ve biricik aracıdır.
- C) Din edebiyata kaynaklık eden unsurlardan biridir.
- D) Edebiyat dinin tanınmasında ve yayılmasında etkili bir araçtır.
- E) Din, edebiyatın ifade şekillerinden yararlanabilir.

8. Edebiyat dile bağlı bir sanattır. Bir kavram olarak dilimizde Tanzimat’tan sonra kullanılmaya başlayan “edebiyat” insana ait duygu, düşünce, hayal, gözlem ve yaşantıları dilin imkânlarıyla en güzel şekilde anlatma sanatıdır. Başka bir biçimde tanımlamak istersek edebiyat; duygu, düşünce ve hayallerin heyecan, hayranlık ve estetik zevk uyandıracak şekilde ifade edilmesidir.

Bu paragrafa göre aşağıdakilerden hangisi “edebiyat”ın özelliklerinden biri olamaz?

- A) Estetik zevk uyandırma
- B) Anlatılanların heyecan ve hayranlık uyandırması
- C) Dilin imkânlarını kullanma
- D) Tanzimat’tan günümüze kadar hiç değişmeme
- E) İnsana ait duygu, düşünce ve hayallere yer verme

TEST • 2

1. Eserimde kahramanlarımın dünyalarını, yaşadıklarının onlarda bıraktığı etkiyi, bu etkinin onların davranışlarına nasıl yansıdığını da anlatırım. Bununla yetinmem elbette. Benim gibi onların da bir toplumun üyesi olduğunu bilirim. O toplumun yaşantısını, gelenek ve göreneklerini de eserime taşıyım.

Yukarıdakileri söyleyen bir sanatçı, edebiyatla hangi bilim dallarını ilişkilendirmektedir?

- A) Psikoloji – Sosyoloji
B) Tarih – Felsefe
C) Biyoloji – Sosyoloji
D) Psikoloji – Felsefe
E) Psikoloji – Tarih

2, 3 ve 4. soruları aşağıdaki metinlere göre cevaplayınız.

1. METİN

*Hiroşima'da öleli,
Oluyor bir on yıl kadar
Yedi yaşında bir kızım
Büyümez ölü çocuklar*

2. METİN

5 ve 7 Ağustos 1945'te Amerikan uçakları tarafından atılan atom bombaları Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki şehirlerini yerle bir etti. Bu iki patlama sonunda 130 bin insan hemen, 70 binden fazla insan da radyasyonun etkisiyle yaşamını yitirdi.

2. Yukarıdaki metinlerin ortak noktası aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Biçim
B) Konu
C) İfade şekli
D) Cümle yapısı
E) Yazılma amacı

3. Bu metinlerin farkları ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) 1. metin nazım, 2. metin nesir şeklinde yazılmıştır.
B) 1. metinde coşkulu, lirik bir söyleyiş, 2. metinde açıklayıcı bir anlatım benimsenmiştir.
C) 1. metinde öznel, 2. metinde nesnel yaklaşım ağır basmaktadır.
D) 1. metinde dil şiirsel işleviyle, 2. metinde göndergesel işleviyle kullanılmıştır.
E) 1. metinde sade, yalın ve günlük hayat-taki dil, 2. metinde ise imgeli, süslü bir dil kullanılmıştır.

4. Bu metinlerin benzerlikleri ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Her iki metinde de tema savaştır.
B) Her iki metinde de konu, savaşın sebep olduğu ölümlerdir.
C) Her iki metin de Hiroşima'dan bahsetmektedir.
D) Her iki metinde de mecazlı, imgeli ve sanatlı söyleyiş vardır.
E) Her ikisi de yazılı anlatıma örnektir.

5. I. Gök Tanrı
II. Budizm
III. İslamiyet
IV. Hristiyanlık

Türkler, yukarıda numaralanmış dinlerden hangilerine inanmışlardır?

- A) I ve II
B) I, II ve III
C) I, II, III ve IV
D) I ve III
E) I, II ve IV

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

ANAHTAR

Din değişikliği ve etkileri:

Türkler tarih boyunca Gök Tanrı'ya, Mani dinine, Budizm'e, Hristiyanlık'a, Yahudilik'e ve İslamiyet'e inanmışlardır. Pek çok kere değişen dinî inanışlar edebiyatımızı da edebî eserlerimizi de hem biçim hem de içerik açısından etkilemiştir.

UYARI

İslamiyet'in kabulü, Türk edebiyatına din değişikliğinden kaynaklanan en büyük etkiyi yapmıştır.

ANAHTAR

Lehçe ve şive farklılıkları:

Oldukça geniş bir coğrafyaya yayılan ve tarihî çok eskilere hatta bilinmeyen zamanlara dayanan Türkçenin birbirinden farklı lehçe ve şivelerinde sayısız edebî eser söylenmiş ve yazılmıştır.

UNUTMA

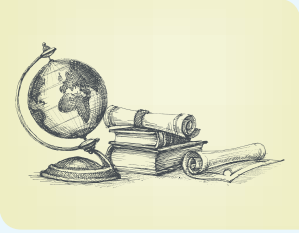
Şive farklılıkları dilin metinlerle takip edilebilen dönemlerinde ortaya çıkarken lehçe farklılıkları dilin metinlerle takip edilemeyen zamanlarında ortaya çıkmıştır.

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

ANAHTAR

Kültürel değişiklikler:

Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütününe “kültür” adı verilir. Türkler de hem göçlerle hem savaşlarla birçok ulusla karşılaşmış, kültürüyle onları etkilerken onların kültürlerinden de etkilenmiştir.

ANAHTAR

Coğrafi değişiklikler:

10. yüzyıldan sonra büyük gruplar halinde Batı'ya göç etmeye başlayan Türkler, bunun sonucunda yeni coğrafyalar tanımış; buralardan ve buralardaki toplumların kültürlerinden etkilenmiştir.

6. Yazılı ilk metnimiz olan Göktürk Yazıtları'ndaki dil, yabancı etkilerden uzak, öz Türkçedir. Ancak geçiş döneminin ilk eseri olan Kutadgu Bilig'den itibaren dilimizde yabancı dillerin etkisi görülmeye başlar ve bu durum artarak devam eder.

Yukarıdaki açıklama göz önünde bulundurulduğunda aşağıdakilerden hangisi Türkçenin yabancı dillerden etkilenmesinin nedenlerinden biri olamaz?

- A) Din değiştirme
- B) Sosyal yaşamdaki değişimler
- C) Kültür coğrafyasının değişmesi
- D) Yeni sanatçıların yetişmesi
- E) Duygu ve düşüncede zihniyet değişimi

7. (I) Edebiyat ürünleri, hangi dönemde, nasıl bir ortamda yazılmışlarsa o dönemin ve ortamın etkilerini, dönemin zihniyetini yansıtır.

(II) Zihniyet, bir döneme ait sosyal, siyasi, dinî, ekonomik, sanatsal ve kültürel hayatın duygu, anlayış ve zevk bütünüdür. Her metin, yazıldığı dönemin zihniyetini yansıtır.

(III) Bir metinde, metnin yazıldığı dönemin özellikleri metne sindirilmiş bir şekilde yer alır.

(IV) Bir metni incelerken metinden dönemin zihniyetine ait ipuçları tespit edilir.

(V) Edebi zihniyet, zamana bağlı değişiklik göstermeyen bir unsurdur.

Yukarıdaki cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışlığı yapılmıştır?

- A) I B) II C) III
- D) IV E) V

8. Sanat eserleriyle tarihî olaylar arasında sıkı bir ilişki vardır. Çoğu zaman sanat eserleri tarihî olaylardan beslenir kimi zaman da sanat eseri tarihe yön verir. Örneğin Charles Dickens'in Oliver Twist adlı romanının Avrupa'da çocuk haklarıyla ilgili düzenlenen kanunlar üzerindeki etkisi herkesçe bilinir.

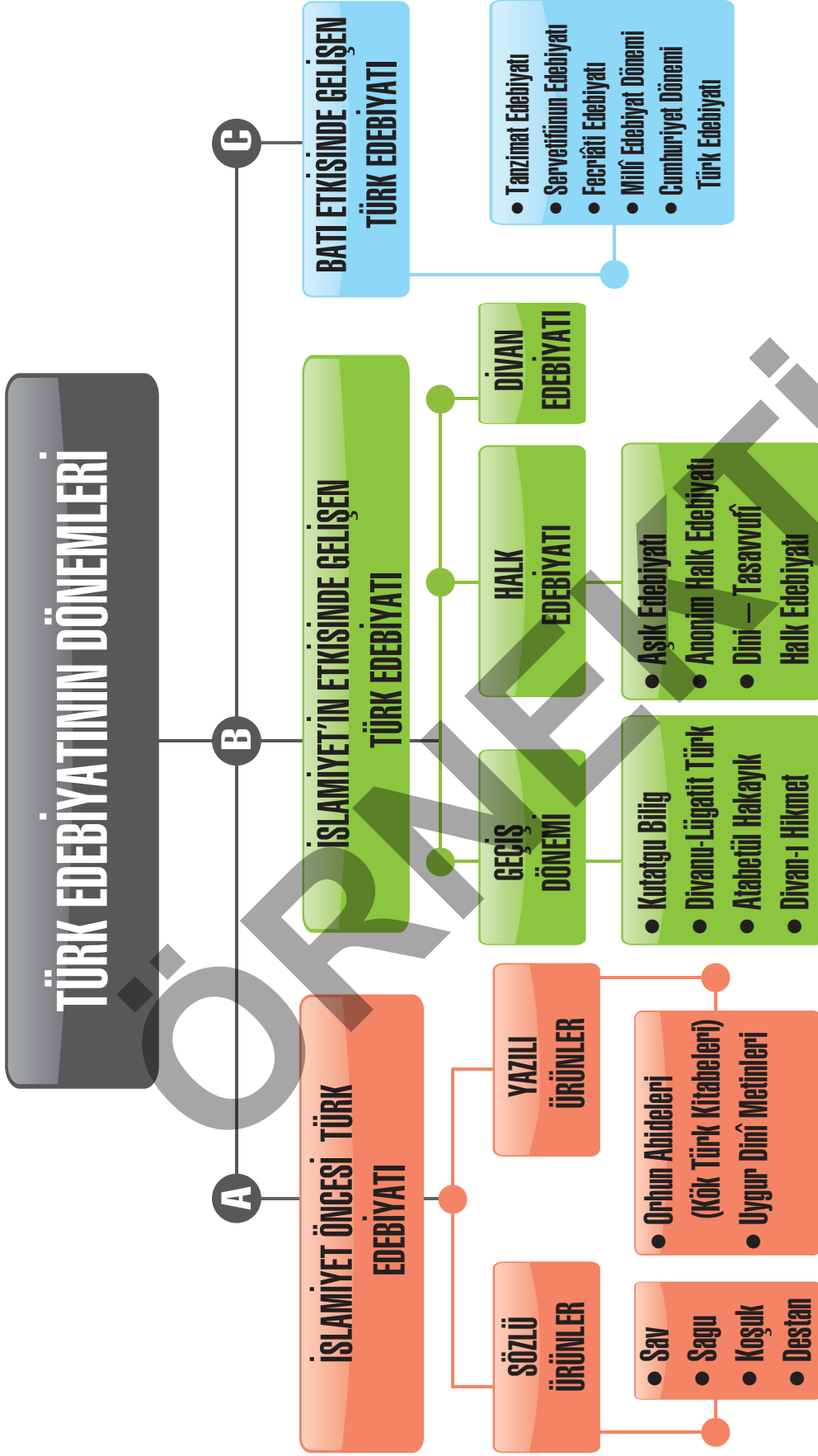
Aşağıdaki romanlardan hangisiyle tarihsel olaylar arasında bir bağ kurulamaz?

- A) Cezmi – Namık Kemal
- B) Halas – Mehmet Rauf
- C) Sinekli Bakkal – Halide Edip
- D) Osmancık – Tarık Buğra
- E) Devlet Ana – Kemal Tahir

9. Muharrem Ergin dili, “İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araç, kendine özgü kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş sosyal bir kurum, canlı bir varlıktır.” şeklinde tanımlamaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi Muharrem Ergin'in dil konusundaki görüşleriyle çelişmektedir?

- A) İnsana özgü olan dil, seslerden oluşan bir iletişim aracıdır.
- B) Her doğal dilin, kendine özgü bir ses dağarcığı vardır.
- C) İnsanlar arasında deneyim, bilgi, düşünce aktarımı dil aracılığıyla sağlanır.
- D) Yeni ihtiyaçlara cevap verebilmek için gerektiğinde bir dilde yeni ifade biçimleri türetilebilir
- E) Dillerin kendine özgü ve değişmeyen kuralları vardır.

“Edebiyat vakıalarını zaman çerçevesi içinde olduğu gibi sıralamak, birbirleriyle olan münasebetlerini ve dışarıdan gelen tesirleri tayin etmek, büyük zevk ve fikir ce-
reyanlarını ayırmak hulusa her türlü vesikanın hakkını vererek bir devrin edebi çehresini tespitiye çalışmak edebiyat tarihinden beklenen şeylerin en kısa ifadesidir.”

Ahmet Hamdi Tanpınar

Türk edebiyatı çok çeşitli görüşler çerçevesinde dönemlere ayrılmıştır. Ancak en genel kabul Prof. Dr. Mehmet Fuad Köprülü tarafından yapılmıştır. Yukarıdaki dönem-
ler de Köprülü'nün tasnifidir. Buna göre Türk edebiyatının dönemlere ayrılmasında aşağıdaki kıstaslar kullanılmıştır.

Din değişimi (İslamiyet öncesi ve İslamiyet'in etkisi)
Kültürel değişim (Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı)
Dil anlayışı değişimi-Dil coğrafyası değişimi

A İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATI Sözlü Dönem

- Tarihin bilinmeyen dönemlerinden başlar ve İslamiyet'in kabulüne kadar ki süreyi kapsar (? X. yüzyıl) .
- Her yönüyle milli bir edebiyattır.
- Hece ölçüsü kullanılan, yabancı etkilerden uzak, dörtlül nazım birimi görülen bir dönemdir.
- "Ozan, şaman, kam" gibi adlar alan dönemin din adamları (aynı zamanda şairlerdir) "kopuz" adlı bir tür bağlama eşliğinde şiirlerini doğaçlama olarak dile getirmişlerdir. Genellikle kahramanlık, ölüm, doğa gibi konulara yer verilmiştir.
- Bu döneme ait ürünler Kaşgarlı Mahmut'un Divanı Lügati Türk adlı eserinde kaleme alınmış, yazıya geçirilmiştir.

Yazılı Dönem

- Orhun Yazıtları (Kök Türk Kitabeleri)**
38 harfli Orhun Alfabesi ile yazılan Türk edebiyatının bilinen ilk yazılı metinleri Orhun Abideleri, VIII.yüzyılda Yolluğ Tigin tarafından balbal denilen taş tabletlere yazılmıştır. Bilge Kağan, Tonyukuk ve Kül Tigin adında üç büyük anıttır. Türk edebiyatının en önemli ürünlerinden biridir.
- Uygur Dini Metinleri**
Kök Türk'lerden sonra kurulan Uygur Devleti'ne ait ürünlerdir. Çoğunlukla dinî özellik göstermektedir. Altun Yaruk, Sekiz Yükme ve İrk Bitig döneme ait eserlerdir.

B İSLAMİYET'İN ETKİSİNDEKİ TÜRK EDEBİYATI

VIII. yüzyılda başlayan Türklerin İslamiyet'le tanışması X. yüzyıla kadar sürmüştür. Bu dönemle beraber Arap ve Fars edebiyatlarına yakınlık duyulmuş, divan edebiyatı Türk edebiyatında oluşmuştur. Bununla beraber İslamiyet'ten önceki edebiyatımızın devamı niteliğinde düşünebileceğimiz halk edebiyatı da gelişerek devam etmiştir. Türklerin Müslümanlığa geçişi sürecinde "geçiş dönemi ürünleri" diye bilinen ürünler ortaya çıkmıştır.

Geçiş Dönemi Ürünleri

- Kutadgu Bilig (Kaşgarlı Mahmut)
- Divanı Lügati Türk (Yusuf Has Hacib)
- Atabetül Hakayık (Edip Ahmet Yükneki)
- Divanı Hikmet (Ahmet Yesevi)

Halk Edebiyatı

- İslamiyet öncesinden günümüze kadar devam eden edebiyattır.
- Hece ölçüsü, dörtlül esasına dayanır ama aruzla da yazılan ürünler vardır.
- Sade bir halk dili hakimdir eserlere. Sözlü edebiyatın devamı niteliğindedir.
- Aşık edebiyatı, anonim halk edebiyatı ve dinî-tasavvufi halk edebiyatı şeklinde üçe ayrılır.

Divan Edebiyatı

- XIII. yüzyılda Hoca Dehhanî ile başlamış, XVIII. yüzyılda Şeyh Galip ile son büyük şairini vermiştir. (Sonraki yıllarda aruzla şiirler yazılmışsa da müsterek bir "divan"dan bahsetmek güçtür.)
- Çoğunlukla medrese eğitimi alan şairlerce söylenmiştir.
- İslamî duyarlılıkla ve aruz ölçüsüyle kaleme alınmış ürünlerde Arapça ve Farsçanın yoğun olarak kullanıldığı görülür.
- Sanatlı, ağır, süslü bir dili vardır.
- Ne anlatıldığı değil, nasıl anlatıldığı (üslup kaygısı) ön plandadır.

C BATI ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI

XIX. yüzyıl Türk edebiyatında Batı etkisinin başladığı yüzyıl olarak kabul edilir. 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı Osmanlı'da yenileşmenin önemli bir basamağıdır. Sonrasında ise 1860 yılında Şinasi ve Agah Efendi'nin çıkardığı ilk özel gazete olan "Tercüman-ı Ahval" ile Tanzimat Edebiyatı başlamış olur. Bu dönem Batılı anlayış sanatın her alanını etkilemiş, çeviriler yoluyla başlayan süreç değişim ve gelişmelerle devam etmiştir. Batı etkisindeki Türk edebiyatı çeşitli değişimler, yönelimler, eğilimlerle günümüze kadar devam eden edebiyata verdiğimiz addır.

Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet Devri Türk edebiyatı, Türk Edebiyatı'nın Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren günümüze kadar gelişen en son evresidir. Yedi Meşaleciler'den İ. Yeni adı verilen şiire, toplumsal gerçekçi romandan halk şiirine çok geniş bir yelpazede birbirinden çok farklı üslup ve içerikte eserler meydana gelmiş; birbirine karşı ya da birbirinin devamı akımlar ve görüşler ortaya çıkmıştır.

Sav (Atasözü)

Emgek eginde kalmas ((Sıkıntı ebediyen sırtta kalmaz.)
Koç kılıç kinga sığmas (iki kılıç bir kına sığmaz)
Aç ne yimes tok ne times (Aç ne yemez, tok ne demez)
İt ısırmaz at tepmes time (İt ısırmaz, at tepmez deme)

Sagu (Ağıt)

Alp Er Tunga öldi mü
Isız acun kaldı mu
Özlek öçin aldı mu
Emdi yürek yırtılır

Destan:

Uygur Göç Destanı
Hulin Dağında da, birbirine çok yakın iki ağaç büyümüştü. Biri kayın ağacıydı. Bir gece, kayın ağacının arasında yaşayan halk bu ışığı gördü ve ürpererek takip etti. Kutsal bir ışıktı, kayın ağacının üstünde kaldığı müddetçe kayın ağacının gövdesi büyüdükçe büyüdü, kabardı...

Koşuk (Koşma)

Yay yarupan ergüzi
Aktı akın munduzı
Toğdu yaruk yıldızı
Tingla sözüm külgösüz

kişide kişi adruk ıbar telim
bu adruk bilgidin ayur bu tilim
biligligke sözledim uş bu sözüm
biligsiz tilini bilümez özüm
Yusuf Has Hacip /Kutadgu Bilig

Kömür gözüm ne salının karşımda,
Gündüz hayalimde, gece düşümde.
Bir güzelin sevdası var başımda,
Yar sevdası çetin olur yaradan.
Karacaoğlan/koşma

Şu dağlar olmasaydı
Çiçeği solmasaydı
Ölüm Allah'ın emri
Ayrılık olmasaydı
Anonim / Mani

Ey yanağı al ü vey giydiği al
Ala gözüm etme can almağa al
Al ile büsen aldım dostum
Ger peşiman oldun ise yine al
Ahmet Paşa / Tuyuğ

Gönül gurbet ele çıkma
Ya gelinir ya gelinmez
Her dilbere meyil verme
Ya sevilir ya sevilmez
Erzurumlu Emrah / Semai

Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı
Felekler yandı âhımdan murâdım şem'i yanmaz mı
Kamu bîmârına cânân deva-yı derd eder ihsan
Niçün kılmaz bana derman beni bîmar sanmaz mı
...
Fuzuli / Gazel

Millî Edebiyat Dönemi

Genç Kalemler dergisi/ Yeni Lisan makalesi

- Arapça ve Farsça kurallara yapılan tüm tamlamalar terk edilmelidir.
- Farsça kelimeleri, Arapça masterları Türkçedeki anlamlarına göre isim veya sıfat kabul etmek gerekir.
- Arapça ve Farsça sözcükler asıllarındaki söylenişlerine göre değil Türkçedeki söylenişlerine göre yazılmalı.

Genç çağdaydım, kendimi bir dikenli yolda buldum;
Hıçkırıklar içittim, gül ve bülbül bağlarından.
Felâketler topladım, Anadolu dağlarından;
Uzun sazlı âşıklar diyarında şair oldum.

Mehmet Emin Yurdakul

Fecriâtî Dönemi

Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak
Ve bir zaman bakacaksın semaya ağılayarak

Sular sarardı yüzün perde perde solmakta
Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta

Ahmet Haşim /Merdiven

Dört nala gelip Uzak Asya'dan
Akdenize bir kırsak başı gibi uzanan
Bu memleket bizim!
Bilekler kan içinde, dişler kenetli
ayaklar çıplak
Ve ipek bir haliya benzeyen toprak
Bu cehennem, bu cennet bizim!

Nazım Hikmet/ Davet

Servetifünun Dönemi

Küçük, muttarid, muhteriz darbeler
Kafeslerde, camlarda pür ihtizaz
Olur dembedem nevha-ger, nagme-saz
Kafeslerde, camlarda pür ihtizaz
Küçük, muttarid, muhteriz darbeler...
Tevfik Fikret / Yağmur

Uyuşamayız, yollarımız ayrı;
Sen çiğercinin kedisi, ben sokak kedisi;
Senin yiyeceğin, kalaylı kapta;
Benimki aslan ağzında;
Sen aşk rüyası görürsün, ben kemik.
Orhan Veli Kanık / Kuyruklu Şiir

"Hangi kusurunu düzeltmene fırsat verdiler? Son durağa gelmeden yolculuğun bitmek üzere olduğunu haber verdiler mi sana? Birdenbire: "Buraya kadar!" dediler. Oysa, bilseydin nasıl dikkatle bakardın istasyonlara; pencereden görünen hiçbir ağacı, hiçbir gökyüzü parçasını kaçırmazdın. Bütün sularda gölgeni seyrederdin. Üstelik, "daha önce haber vermiştik" derler. "Her şeyin bir sonu olduğunu genel olarak belirtmiştik. Yaşarken eskidiğini ve eskittiğini söylemiştik."
Oğuz Atay / Tutunamayanlar

TEST • 3

1. Bir yazarın kendinin de içinde yaşadığı ----. kültüründen, değerlerinden, gelenek ve göreneklerinden, dilinden bağımsız bir ---- eseri oluşturması düşünülemez.

Yukarıdaki parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla getirilmesi gerekenler hangi seçenekte verilmiştir?

- A) çağın – tiyatro
- B) ortamın – edebiyat
- C) milletin – bilim
- D) toplumun – sanat
- E) toplumun – zanaat

2. Bilinmeyen bir tarihte başlayan ----. dönemi, İslamiyet'in kabulüne kadar süregelmiştir. Özellikle göçebe kültürün izlerini taşıyan bu dönemde ölüm, yiğitlik, savaş ve aşk konuları en çok işlenen konulardır. Sözlü ve yazılı edebiyat olmak üzere iki koldan gelişen bu edebiyat döneminde dil, yabancı etkilerden uzak bir Türkçedir.

Paragrafta bırakılan boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı
- B) İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı
- C) Dinî – Tasavvufî Türk Edebiyatı
- D) Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı
- E) Âşık Tarzı Türk Edebiyatı

3. İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatına dair bilgileri edindiğimiz en önemli ve eski kaynak aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Risaletü'n – Nushiyye
- B) Divan – ı Hikmet
- C) Kutadgu Bilig
- D) Atabetü'l – Hakayık
- E) Divanü Lugati't – Türk

4. İslamiyet öncesi Türk edebiyatının ilk dönemidir. Bu dönemde ürünler şaman, kaman, baksı, ozan denilen şairler tarafından söylenmiştir. Kopuz adı verilen saz eşliğinde söylenen bu dönem şiirleri şölen, sığır, yağ adlı dinî törenlerde icra edilmiştir. Anonim özelliklerin ağır bastığı bu dönem ürünlerinin tamamında hece ölçüsü kullanılmıştır.

Yukarıdaki paragrafta sözü edilen dönem aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Anonim Halk Edebiyatı
- B) Yazılı Edebiyat
- C) Sözlü Edebiyat
- D) Halk Edebiyatı
- E) Dinî Halk Edebiyatı

5. Mehmet Fuat Köprülü, Türk edebiyatını genel olarak üç başlıkta toplar: İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı, İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı ve Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı. Bu sebeple ilk edebiyat tarihçimiz de odur, dersek yanılmış olmayız.

Bu paragrafta göre edebiyat tarihçisinin ilk işi nedir?

- A) Edebiyatı dönemlere ayırmak
- B) Edebi türleri sınıflandırmak
- C) Edebiyatı tanımlamak
- D) Edebî eserleri incelemek
- E) Edebiyatın etki alanlarını belirlemek

6. Aşağıdakilerden hangisi İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatının alt başlıkları arasında sayılmaz?

- A) Divan şiiri
- B) Anonim halk şiiri
- C) Âşık tarzı halk şiiri
- D) Dinî – tasavvufî halk şiiri
- E) Karahanlı edebiyatı

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

ANAHTAR

Bir toplumun edebiyat macerasını incelemenin en iyi yolu, o topluma ait edebi eserleri belirli dönemlere ayırarak sıralamak, değerlendirmek ve incelemektir.

UNUTMA

Edebiyat eserinin asıl amacı, okurunda veya dinleyicisinde; yani muhatabında estetik zevk uyandırmaktır.

UYARI

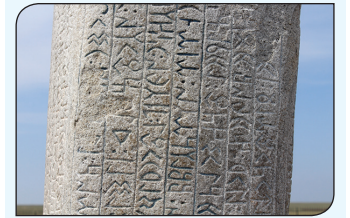
İslamiyet'in kabulüyle birlikte edebiyatımızda hem biçim hem de içerik açısından önemli değişiklikler olmuştur.

ANAHTAR

"İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı" dönemine "Destan Dönemi Türk Edebiyatı" adı verilir. Çünkü bu dönem kahramanlık konulu pek çok destanın olduğu dönemdir.

ANAHTAR

Sözlü edebiyat dönemi ürünleri "koşuk, sagu, sav ve destan"lardır. Yazılı edebiyat dönemi ürünleri ise özellikle Orhun Abideleri' ile Uygur metinleridir.

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

UNUTMA

Sözlü edebiyat dönemi ürünleri:

Koşuk: Şölen ve sığır adı verilen törenlerde söylenen şiirlerdir. Aşk, doğa, savaş gibi konularda söylenir. Halk edebiyatındaki "koşma", Divan şiirinde "gazel" türüyle benzerdir.

Sagu: Yuğ adı verilen ölüm, yas törenlerinde söylenir. Ölen kişinin erdemlerini ve onun ölümünden duyulan üzüntüyü dile getiren şiirlerdir. Halk şiirinde "ağıt", Divan şiirinde "mersiye" türüyle benzerdir.

Sav: Kısa, ahenkli ve özlü sözlerdir. Günümüzdeki atasözlerinin ilk biçimi niteliğindedir.

Destan: Bir toplumu derinden etkileyen olayların sonrasında halkın muhayyilesinde kendiliğinden oluşan uzun nazım türüdür.

ANAHTAR

İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı:

- Divan Edebiyatı
- Halk Edebiyatı
1. Âşık tarzı halk şiiri
2. Anonim halk şiiri
3. Dinî tasavvufi halk şiiri

UYARI

Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı:

- Tanzimat Edebiyatı
- Servetifünun Edebiyatı
- Fecriati Edebiyatı
- Millî Edebiyat
- Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı

7. Aşağıdakilerden hangisi İslamiyet öncesi Türk edebiyatının özellikleri arasında sayılamaz?

- Genel olarak sözlü bir edebiyat geleneğine sahiptir.
- Bu dönem ürünleri şiir biçimindedir.
- Eserlerde göçebe hayatın izleri görülür.
- Sözcüklerde yabancı etkiler görmek mümkündür.
- Doğayla iç içe olduklarından benzetmelerde "tabiat" sıklıkla kullanılır.

8. Aşağıdakilerden hangisi İslamiyet etkisinde gelişen Türk edebiyatının genel özellikleri arasında sayılamaz?

- Yeni kabul edilen dinin etkileri görülür.
- Eserlerde Gök Tanrı inancının yanında İslamiyet etkisi de görülmektedir.
- Eserlerde hem içerik hem de biçim açısından değişiklikler olmuştur.
- Bu dönemde Türklerin yaşayışı ve dünya görüşü değiştiğinden bu değişiklikler eserlere de yansımıştır.
- Bu dönemde Arapça ve Farsça etkisi belirgin şekilde görülmektedir.

9, 10, 11 ve 12. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağanı, bu zamanda oturdum. Sözümü tamamiyle işit. Bilhassa küçük kardeş yeğenim, oğlum, bütün soyum, milletim, güneydeki Şadpıt Beyleri, kuzeydeki Tarkat, Buyruk Beyleri, Otuz Tatar ---- Dokuz Oğuz Beyleri, milleti! Bu sözümü iyice işit, adamakıllı dinle: Doğuda gün doğusuna, güneyde gün ortasına, batıda gün batısına, kuzeyde gece ortasına kadar, onun içindeki millet hep bana tâbidir. Bunca milleti hep düzene soktum. O şimdi kötü değildir. Türk kağanı Ötüken ormanında otursa ilde sıkıntı yoktur.

9. Yukarıdaki parça ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- Tanrı inancı vardır.
- Farklı beylere seslenilmiştir.
- Hitabet (söylev) havası hâkimdir.
- Türk milleti Bilge Kağan'la daha iyi duruma gelmiştir.
- Türkler birbirleriyle daima savaşmışlardır.

10. Yukarıdaki parça aşağıdaki metinlerin hangisinden alınmıştır?

- Orhun Abideleri
- Kutadgu Bilig
- Oğuz Kağan Destanı
- Divanü Lugati't – Türk
- Bilge Kağan Destanı

11. Yukarıdaki metin aşağıdaki Türkçe dönemlerinden hangisine aittir?

- Ana Türkçe Dönemi
- İlk Türkçe Dönemi
- Eski Türkçe Dönemi
- Türkiye Türkçesi Dönemi
- Eski Anadolu Türkçesi Dönemi

12. Yukarıdaki parçada bir yerin noktalarla gösterilmiş olmasının nedeni nedir?

- Söylemek istenmemesi
- O kısmın okunamamış olması
- İsmi açıklanmasının doğru olmaması
- Gizliliğin korunması
- Merak unsurunun artırılması

TEST • 4

1. Türk yazı dilinin ele geçen ilk örnekleri Orhun Abideleri'nin metinleridir. Fakat bu metinler şüphesiz Türk yazı dilinin ilk örnekleri değildir. Çünkü Orhun Abideleri'ndeki dil yeni teşekkül etmiş bir yazı dili olarak değil, çok işlenmiş bir yazı dili olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan, Türk yazı dilinin başlangıcını ele geçen bu ilk metinlerden çok daha öncelere çıkarmak gerekir. Türk yazı dilinin sekizinci asırdan sonraki gelişmesi ile mukayese edilerek bir tahmin yürütülürse, Orhun Abideleri'ndeki yazı dilinde hiç değilse bir kaç asırlık bir gelişme mevcut olduğuna kolaylıkla hükümlenabilir. Buna göre Türk yazı dilinin başlangıcını milâdın ilk asırlarına, hiç olmazsa Orhun Abideleri'nden birkaç asır önceye çıkarmak doğru olur. Fakat Orhun Abideleri'nden daha eski bir metin ele geçmediği için bu yazı dilini ancak sekizinci asırdan itibaren takip edebilmekteyiz.

Muharrem Ergin'e ait bir makaleden alınan yukarıdaki paragraftan, aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Türk dilinin yazılı ilk belgeleri olan Orhun Abideleri'nden önce Türkçe hiçbir yerde kullanılmamış bir dildir.
- B) Orhun Abideleri'nden önce yazıldığı tespit edilen herhangi bir metin elimizde olmadığından, Türk dilinin yazılı ilk belgeleri olarak bu anıtlar kabul edilir.
- C) Orhun Abideleri'nde karşımıza çıkan yazı dili, yeni oluşmuş bir yazı değil de çok işlenmiş bir yazı dilidir.
- D) Orhun Abideleri sekizinci yüzyıla ait kitabelerdir.
- E) Orhun Abideleri'nde kullanılan dile bakılarak Türkçenin bu abidelerden birkaç asır önce de kullanıldığı söylenebilir.

2. Türk yazı dilinin ilk devresi ---- dir. Bundan daha önceki devir ise Türkçenin ---- devridir. O devir artık ----nin Çuvaşça ve Yakutça ile, bunların da daha gerilerde, eski zamanlarda Moğolca ile birleştikleri devirdir.

Yukarıdaki parçada bırakılmış boşluklara sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Yeni Türkçe – aydınlık – Yeni Türkçe
- B) Eski Türkçe – geçmiş – Yeni Türkçe
- C) İlk Türkçe – karanlık – Son Türkçe
- D) Eski Türkçe – ana – Karanlık Türkçe
- E) Eski Türkçe – karanlık – Eski Türkçe

3. Türkçe, Eski Türkçeden sonraki devirde birden fazla yazı dili ile karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun hem dış hem de iç sebepleri vardır. Eski Türkçenin sonlarında Orta Asya'da yaşayan Türklerin büyük kitleler halinde kuzeye ve batıya yayılması, yeni kültür merkezlerinin meydana gelmesi, İslâm kültürünün Türkler arasında giderek yerleşmesi, yeni düşünce biçimleriyle birlikte yeni bir yazının kabulü gibi sebepler dış sebepler arasında sayılabilir. Bunun yanında Türkçenin kendi içindeki doğal gelişmeler ve Eski Türkçeden ayrılan Türklük kollarının kendi şivelerine dayanan yazı dilleri oluşturmaları birden fazla yeni yazı dilinin oluşmasının iç sebepleri arasındadır. Bütün bunların sonucu olarak 12-13. yüzyıldan sonra biri Kuzeydoğu Türkçesi, diğeri Batı Türkçesi olmak üzere iki Türk yazı dili oluştuğunu söyleyebiliriz.

Yukarıdaki paragrafa göre aşağıdakilerden hangisi Türkçede birden fazla yazı dilinin oluşmasının sebepleri arasında sayılamaz?

- A) Orta Asya'da yaşayan Türklerin kitleler halinde kuzeye ve batıya yayılmaları
- B) İslâm kültürünün Türkler arasında giderek yerleşmesi
- C) Seçilen yazı dilinin Türk kültür ve yaşam biçimine uymaması
- D) Göç sebebiyle yeni kültür merkezlerinin meydana gelmesi
- E) Bazı Türk kollarının kendi şivelerine dayanan yazı dilleri oluşturmaları

4. Batı Türkçesi, bir yazı dili olarak 12. yüzyılın ikinci yarısı ile 13. yüzyılın ilk yarısında oluşmaya başlayan ve 13. yüzyılın ikinci yarısından itibaren de metinlerle günümüze kadar takip edebildiğimiz yazı dilidir. Bu yazı dili Selçuklulardan başlayarak bugüne kadar gelen Türklüğün en büyük ve en çok ürün verilen yazı dilidir. Bu dil, Oğuz şivesine dayanır. Bu sebeple de bazı kaynaklarda Oğuz Türkçesi olarak da adlandırılır.

- I. Batı Türkçesine, Oğuz Türkçesi de denir.
- II. Batı Türkçesini metinlerle günümüze kadar izlemek mümkündür.
- III. Oğuz Türkleri, Batı Türkçesi için yeni bir alfabe oluşturmışlardır.
- IV. Türkçenin en güzel ve en değerli kolu Batı Türkçesi koludur.

Yukarıdaki paragrafta, numaralandırılmış öncüllerden hangilerine değinilmemiştir?

- A) I ve II B) II ve III C) III ve IV
- D) I ve IV E) II ve IV

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

ANAHTAR

Batı Türkçesi kendi içinde birbirini takip eden ve birbirini geçmiş bulunan üç devreye ayrılmaktadır. Bu devrelerin birincisi olan ve iki asır devam eden Eski Anadolu Türkçesi Selçuklular, Anadolu beylikleri ve ilk Osmanlıların yazı dilidir. İkinci devre İstanbul'un fethinden Osmanlı İmparatorluğunun sonuna kadar imparatorluğun yazı dili olarak beş asra yakın bir ömür sürmüş bulunan Osmanlıcadır. Üçüncü devreyi teşkil eden Türkiye Türkçesinin hayatı ise henüz bir asrı geçmemiştir. Yani, Osmanlıca Batı Türkçesinin en uzun devresidir.

Osmanlıca devresi Batı Türkçesinin aynı zamanda en güç devresidir de. Bu devir metinleri üzerine eğilirken üçüzlü yazı dilinde Türkçeden başka iki yabancı ortağın gerekli kaidelerini de bilmek lâzımdır. Türkçeye kendi kaideleri ile girmiş bulunan bu yabancı unsurlar, bir taraftan Eski Anadolu Türkçesinde görünmeye başlamış olduğu, diğer taraftan, kelime hâlinde de olsa, Türkiye Türkçesine de taşmış bulunduğu için bir dereceye kadar Osmanlıcadan önceki ve sonraki devreleri de ilgilendirirler.

Osmanlıcadaki Arapça, Farsça unsurların mahiyetini öğrenmek ilk ve son devrenin yabancı unsurlarını da yakından görüp bilmek demektir. Yani, Osmanlıcanın yabancı unsurlarını kavramakla bütün Batı Türkçesinin yabancı unsur durumu aydınlığa çıkmış olur. Türkçe bakımından ise Osmanlıca Türkiye Türkçesinden farklı olmadığı gibi, Eski Anadolu Türkçesine de bağlıdır. Bu yüzden onun Türkçe cephesini ele alırken Türkiye Türkçesi ile Eski Anadolu Türkçesini de ele almış oluruz. Hülâsa, Batı Türkçesinin en karışık ve güç devri olan Osmanlıcanın iç ve dış yapısını incelerken yalnız onun hudutları içinde kalmayarak bütün Batı Türkçesini göz önünde bulundurmak lâzımdır.

(Muharrem ERGİN)

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

UNUTMA

Türkçe, “İlk Türkçe”, “Ana Türkçe” ve “Eski Türkçe” dönemlerinden sonra iki farklı koldan “Batı Türkçesi” ve “Kuzey – Doğu Türkçesi” olarak gelişimini sürdürmüştür.

UYARI

Türkçenin ne zaman ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemektedir. Dolaşısıyla Türkçenin bilinen yazılı metinlerinden önceki dönemleri “Karanlık Dönem” olarak kabul edilmektedir.

ANAHTAR

Türkçenin elimizde bulunan yazılı ürünlerle takip edilebilen ve 7. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar süren dönemine “Eski Türkçe” adı verilir. Bu dönemde Türkçe, yabancı etkilerden uzaktır ve ses, biçim, sözcük dağılımı bakımından oldukça durudur. Göktürk, Uygur ve Karahanlı metinlerinde Eski Türkçenin özellikleri görülmektedir.

5. (I) Batı Türkçesine kaynaklık eden Oğuz şivesi, Hazar Denizi'nden Balkanlara uzanan çok geniş bir sahaya yayılmıştır. (II) Bu geniş sahada yaşayan Türkler, batıya göç eden Türkler olduğundan Oğuz yazı diline, yani Oğuz Türkçesine genellikle Batı Türkçesi adı verilir. (III) Türk dil biliminde bazen bu yazı dili için Cenup Türkçesi dense de bu ad, Batı Türkçesi kadar uygun değildir. (IV) 13. yüzyıldan günümüze kadar Batı Türkçesinin yazı dili olarak kullanılmış Batı Türkçesi, gelişmesi ve gösterdiği değişiklikler bakımından üç devreye ayrılır: (V) Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi, Türkiye Türkçesi.

Yukarıdaki paragrafta numaralandırılmış cümlelerden hangisi düşüncenin akışını bozmaktadır?

- A) I B) II C) III
D) IV E) V

6. Eski Anadolu Türkçesi 13. yüzyıl ile 15. yüzyıl arasındaki Türkçedir. Batı Türkçesinin ilk dönemi de olan Eski Anadolu Türkçesi, kendisinden sonraki iki dönemden çok farklıdır. Çünkü bu dönem, bir taraftan Eski Türkçenin etkilerini ve izlerini taşır, diğer taraftan da sözcüklerin köklerinde ve eklerde bazı ses ve şekil ayrılıkları göstererek Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesinden ayrılır.

Bu paragrafta Eski Anadolu Türkçesi ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine değinilmemiştir?

- A) Eski Anadolu Türkçesi 13, 14 ve 15. yüzyıllar arasında kullanılan Türkçedir.
B) Batı Türkçesinin ilk dönemi olduğundan kendinden sonraki dönemlerden farklı değerlendirilmelidir.
C) Eski Anadolu Türkçesi, Batı Türkçesinin ilk dönemi olduğundan en önemli ve değerli eserler bu süreçte kaleme alınmıştır.
D) Eski Anadolu Türkçesi, Eski Türkçenin izleri yanında Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesinin de izlerini taşır.
E) Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesinden kökler ve eklerdeki ses ve şekil değişiklikleriyle ayrılır.

7. **Eski Anadolu Türkçesi ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?**

- A) Batı Türkçesinin kuruluş dönemi olarak değerlendirilmeli ve incelenmelidir.
B) Eski Türkçeyi Batı Türkçesine bağlayan birçok bağ bu dönemde kendisini hâlâ hissettirmektedir.
C) Bu dönemden sonra Türkçede göreceğimiz yeni biçimler, bu devrede henüz Eski Türkçedeki eski şekillerinin izlerini taşırlar.
D) Eski Türkçedeki sözcük ve ekler, Eski Anadolu Türkçesi döneminde bütünüyle değişmiş ve yepyeni bir biçim kazanmıştır.
E) Eski Anadolu Türkçesi hem Eski Türkçenin hem de Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesinin izlerini barındıran bir dönemdir.

8. Batı Türkçesinin ilk dönemi Eski Anadolu Türkçesidir. Bu devirde Türkçeye Arapça ve Farsça unsurlar girmeye başlasa da bu etkilene diğer dönemlere göre daha azdır. Bu dillerin etkileri yavaş yavaş artmış ve dönemin sonlarında, kullanım alanlarını genişleterek daha çok görülür hale gelmiş ve böylece Osmanlıca'nın doğuşunu hazırlamıştır.

Yukarıdaki parçaya göre Osmanlıca'nın doğuşunu hazırlayan etken, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dildeki Arapça ve Farsça sözcük sayısının artması
B) Dilin yabancı dillerin etkisine girmemesi
C) Yeni bir dil oluşturulmak istenmesi
D) Osmanlı İmparatorluğunun güçlenmesi
E) Batı Türkçesinin sona ermesi

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

UYARI

Eski Türkçe dönemi metinleri 3 başlık altında incelenir:

- Göktürk metinleri
- Uygur metinleri
- Karahanlı metinleri

ANAHTAR

Göktürk Metinleri:

- Bilge Kağan Yazıtı
- Kültigin Yazıtı
- Tonyukuk Yazıtı

Uygur Metinleri:

- Altun Yaruk
- Sekiz Yükmek
- Irk Bitig
- Kalyanamkara ile Papamkara Hikâyesi

Karahanlı Türkçesi Metinleri:

- Kutadgu Bilig
- Divanü Lûgati't-Türk
- Atebetü'l Hakayık
- Divan-ı Hikmet

TEST • 5

1. Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış metinlerde ---- ve ---- kelimeler henüz çok fazla değildir; hatta bu dönemin sonuna doğru artan terkipler(tamlamalar) de açık ve basittir.

Yukarıdaki parçada boş bırakılmış yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Türkçe ve Arapça
- B) Türkçe ve Farsça
- C) Arapça ve Farsça
- D) Fransızca ve İngilizce
- E) İngilizce ve Almanca

2. Aşağıdaki eserlerden hangisi "Karahanlı Türkçesine ait" metinlerinden biridir?

- A) Kültigin Yazıtı
- B) Kutadgu Bilig
- C) Sekiz Yükmek
- D) Bilge Kağan Yazıtı
- E) Irk Bitig

3. Aşağıdaki şairlerden hangisi Türkçenin farklı bir döneminde eser vermiştir?

- A) Ali Şir Nevayi
- B) Gülşehri
- C) Ahmed-i Dâi
- D) Yunus Emre
- E) Aşık Paşa

4. Eski Anadolu Türkçesi devrinde yazılmış manzum ve mensur eserlerin dili, özellikle yabancı unsurlar bakımından birbirinden farklıdır. Arapça ve Farsçanın etkisinde kalan şiir dilinde yabancı sözcük ve tamlamalara sıkça rastlanırken düzyazı dili duru ve saf bir Türkçe olarak dönemin sonuna kadar korunur. Şiir dilindeki yabancılaşma, şiirde Fars edebiyatını hem biçim hem ölçü olarak örnek almakla ilgilidir. 15. yüzyılda dilde artan Arapça ve Farsça etkisi ---- nin başlangıcını da oluşturmuştur.

Yukarıdaki paragrafta boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Eski Türkçe
- B) Batı Türkçesi
- C) Eski Anadolu Türkçesi
- D) Osmanlı Türkçesi
- E) Türkiye Türkçesi

5. Eski Anadolu Türkçesi döneminde cümle yapısı, Türkçenin başlangıcından bugüne kadar gelen cümle yapısının dışına çıkmamıştır. Gerek düzyazıda gerek şiirde cümleler sade, anlaşılır, unsurları yerli yerinde bulunan ve doğru cümle olarak kalmıştır. Bu durum bazen tercüme sadık kalma sebebiyle kırılmış olsa da cümleler genellikle sağlam yapısını korumuştur.

Bu parçanın konusu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Eski Anadolu Türkçesinin cümle yapısı
- B) Eski Anadolu Türkçesinin şiir anlayışı
- C) Eski Anadolu Türkçesinin düzyazı anlayışı
- D) Tercüme yapılırken benimsenen cümle biçimi
- E) Şiirde ve düzyazıda kullanılan cümlelerin üslup özellikleri

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

UNUTMA

11. yüzyılın başlarından itibaren göç etmeye başlayan Türkler 13. yüzyılda batıda Anadolu'ya, kuzeyde Karadeniz'in kuzeyi ve batısına kadar yayılmışlardır. Bu nedenle Türkçe yayıldığı bölgelere göre "Batı Türkçesi" ve "Kuzey-Doğu Türkçesi" olmak üzere iki kola ayrılmıştır.

UYARI

"Kuzey-Doğu Türkçesi", 13. ve 14. yüzyıllarda Orta Asya ile Hazar Denizi'nin kuzeyindeki Türkler arasında kullanılmıştır. Ancak 15. yüzyılda "Kuzey Türkçesi" ve "Doğu Türkçesi" olarak ikiye ayrılmıştır

ANAHTAR

Kuzey Türkçesi, "Kıpçak Türkçesi" olarak da bilinir. Bu Türkçe ile yazılmış metinler şunlardır:

- Hüsn ü Şirin
- Gülistan Tercümesi
- Codeks Cumanicus

6. Bir dil, yabancı bir dilin etkisinde kalabilir. Bu etki sözcük hazinesinde, yani kelime dağarcığında kaldığı müddetçe ne kadar çok olursa olsun dil için bir tehlike oluşturmaz. Fakat sözcük sahasını aşar da sözcük öbeklerine, cümle sahasına girerse dilin yapısı da tehlikeye girer.

Yukarıdaki paragraftan çıkarılabilecek kesin yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bir dil, başka bir dili etkisi altına alabilir.
- B) Diller kendi içinde söz bütünlüklerini korumalıdır.
- C) Dilin yapısını bozan unsurlar cümleyi bozan unsurlardır.
- D) Dildeki değişimler yalnızca sözcük dağarcığında olmalıdır.
- E) Dildeki değişimlerden sadece cümleler etkilenir.

7. Aşağıdaki eserlerden hangisi Eski Türkçe döneminde yazılmıştır?

- A) Yunus Emre – Divan
- B) Mevlana – Mesnevi
- C) Reşat Nuri Güntekin – Çalıkuşu
- D) Yaşar Kemal – İnce Memed
- E) Orhun Kitabeleri

8. Aşağıdakilerden hangisi Türkçe'nin farklı bir dönemine aittir?

- A) Altun Yaruk
- B) Sekiz Yükmek
- C) İrk Bitig
- D) Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi
- E) Harname

9. Batı Türkçesinin ikinci dönemi olan Osmanlı Türkçesi dönemi, 15. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başlarına kadar sürmüş bir yazı dilidir. Yaklaşık beş yüzyıl kullanılmış bu yazı dili baştan sona aynı kalmamış olsa da bu dönemde, Türkçenin gramer biçimleri, Eski Anadolu Türkçesinden günümüze kadar hemen hemen aynı kalmıştır.

Yukarıdaki paragrafta Türkçe ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Batı Türkçesinin dönemleri vardır.
- B) Osmanlı Türkçesi 15. yüzyılda başlamıştır.
- C) Eski Anadolu Türkçesinin gramer biçimleri günümüzde de hiç değişmeden kullanılmaktadır.
- D) Osmanlı Türkçesi 20. yüzyıl başlarına kadar sürmüştür.
- E) Osmanlıca yaklaşık beş yüzyıl kullanılmış bir yazı dilidir.

10. Karamanoğlu Mehmet Bey'in 13 Mayıs 1277 tarihli fermanında şu cümle yer almaktadır: "Bugünden sonra divanda, dergâhta, bargâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil kullanılmayacaktır."

Yukarıdaki cümle ile Karamanoğlu Mehmet Bey aşağıdakilerden hangisini ilk olarak gerçekleştirmek istemiştir?

- A) Türkçeyi güzelleştirmek
- B) Dil bilinci oluşturmak
- C) Türkçeyi belgelendirmek
- D) Türk dilinin zenginliğini ortaya koymak
- E) Dil kullanımını sınırlandırmak

TEST • 6

1. Dilin dönemleri arasındaki geçişi keskin çizgilerle belirlemek pek mümkün değildir. Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş sırasında da uzun bir geçiş süreci olmuştur. Osmanlı Türkçesini, Batı Türkçesi dönemleri içinde özellikle Türkiye Türkçesinden ayrı bir dönem hâlinde incelememizi sağlayan şey dış yapısıdır. Yani yabancı unsurlar bakımından neredeyse kuşatılması, Arapça ve Farsça unsurların dili bütünüyle sarmasıdır. Bu sebeple Osmanlı Türkçesi, hem Eski Anadolu Türkçesinden hem de Türkiye Türkçesinden büyük farklılıklar gösterir.

Yukarıdaki paragrafta göre Osmanlı Türkçesinin kendisinden önceki ve sonraki dönemlerle büyük farklılıklar göstermesinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dildeki yabancı sözcük sayısının azalması
 B) Eski Anadolu Türkçesi ile aradaki bağın bütünüyle kopması
 C) Türkiye Türkçesinin oluşumunda Osmanlı Türkçesinin kaynak olarak alınmaması
 D) Arapça ve Farsça unsurların dili sarması
 E) Arapça ve Farsçanın yapısal olarak Türkçeden farklı olması
2. Osmanlı Türkçesi döneminde Türkçeye giren Arapça ve Farsça unsurlar, sözcükler, terkipler (tamlamalar) yalnızca isimleri etkilememiş, bazıları bugün de kullanılan Türkçe yardımcı fiillerle kurulmuş birleşik fiiller de yapılmıştır. Dolayısıyla isim ve fiil çekimi ile cümle yapısı dışında, bu yabancı etkiden kurtulamayan Türkçe, bazen cümle yapısında da bir kelime yığını özelliği göstermiştir. Kısacası Osmanlı Türkçesi döneminde dil, esas itibarıyla Türkçe olsa da Türkçe, Arapça ve Farsçadan oluşan üçlü, karışık ve yapay bir dil görünümü kazanmıştır.

Yukarıdaki paragrafta aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Osmanlı Türkçesi dönemi, Türkçenin en uzun süre eser verilen dönemidir.
 B) Osmanlı Türkçesi döneminde dile Arapça ve Farsça unsurlar girmiştir.
 C) Türkçe cümle yapısında da yabancı dillerin etkisi gözlemlenebilir.
 D) Osmanlı Türkçesi Türkçe, Arapça ve Farsçadan oluşan karışık bir dildir.
 E) Arapça ve Farsçadan alınan sözcüklerle Türkçe yardımcı fiiller birleştirilerek, birleşik fiiller yapılmıştır.

3. (I)Türkiye Türkçesi, Batı Türkçesinin öncü dönemidir. (II)Bugün de sürmekte olan bu dönemin, 1908’de başlayan ve Cumhuriyet’e kadar devam eden ilk safhası bu Türkçenin başlangıç dönemi sayılabilir. (III)Bu kısa süreçte ortaya çıkan yeni yazı dilinin yanında Osmanlı Türkçesi henüz bütünüyle sahneden çekilmemiştir. (IV) Bazı kalemler tarafından kullanılmaya devam edilmiştir. (V)Kısacası bu dönem Osmanlı Türkçesinin örnekleri ile bu dönem Türkçesinin ilk örneklerinin yan yana bulunduğu bir dönemdir.

Yukarıdaki paragrafta numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisinde yanlışlık yapılmıştır?

- A) I. cümlede açıklama yapılmıştır.
 B) II. cümlede Türkiye Türkçesinin kendi içinde dönemleri olduğuna ilişkin bilgi verilmektedir.
 C) III. cümlede yeni yazı dili ifade edilen dil, Türkiye Türkçesidir.
 D) IV. cümlede “bazı kalemler” derken ad aktarması yapılmıştır.
 E) V. cümlede Türkçenin eser verilmeyen bu dönemi açıklanmıştır.
4. Türkiye Türkçesini Osmanlı Türkçesinden ayıran en önemli özellik, yabancı unsurlar bakımından takınılan tavidir. Osmanlı Türkçesi içindeki yabancı sözcükler Türkiye Türkçesi içinde kullanılmaya devam etse de azalmış; terkipler ise ya çok az kullanılmış ya da hiç kullanılmamıştır. Bu da Türkiye Türkçesinin en belirgin vasfıdır. Bu bakımdan Türkiye Türkçesi, Türkçenin en temiz devridir denilebilir. Çünkü az ve basit olmakla birlikte Eski Anadolu Türkçesinde Arapça ve Farsça terkipler vardı. Osmanlıca ise tam anlamıyla terkipli bir dildi. Türkiye Türkçesi de Türk yazı dilinin bu Arapça, Farsça terkiplerden kurtulmuş olduğu dönemdir.

Yukarıdaki paragrafta göre Türkiye Türkçesinin “en belirgin vasfı” aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Osmanlı Türkçesinden çok daha geniş bir coğrafyada konuşulmuş olmasıdır.
 B) Eski Anadolu Türkçesinden gelen özellikleri değiştirmeden korumasıdır.
 C) Batı Türkçesinin en güzel ve en uzun süren dönemi olmasıdır.
 D) Osmanlı Türkçesinde kullanılan yabancı sözcük ve terkiplerin azalması veya hiç kullanılmamasıdır.
 E) Yabancı etkilere kendini tamamen kapatmayı başarabilmiş olmasıdır.

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

ANAHTAR

Doğu Türkçesi “Çağatay Türkçesi” olarak da bilinir. Bu Türkçe ile yazılmış metinler şunlardır:

- Muhâkemetü'l-Lugateyn (Ali Şir Nevali)
- Şecere-i Türki (Ebulgazi Bahadır Han)
- Şecere-i Terâkime (Ebulgazi Bahadır Han)

UNUTMA

Batı Türkçesi, kendi içinde 3 kola ayrılır. Bunlar:

- Eski Anadolu Türkçesi: 13. – 15. yüzyıllar arasındaki dönem
- Osmanlı Türkçesi: 15. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başları arasındaki dönem
- Çağdaş Türkçe: 20. yüzyıldan beri devam eden dönem (Bu dönem kendi içinde Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Gagavuz Türkçesi olmak üzere 4 gruba ayrılarak incelenir.)

ANAHTAR

Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini taşıyan bazı eserler:

- Yunus Emre Divanı
- Mantiku't-Tayr (Gülşehri)
- Garipname (Âşık Paşa)

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

UYARI

Osmanlı Türkçesi döneminde Türkçeye çok sayıda Arapça ve Farsça kelime girdiğinden dil, ağırdır. Bu dönem içinde 17. yüzyılda başlayan "mahallileşme" hareketi Tanzimat'a kadar devam etmiştir.

ANAHTAR

Osmanlı Türkçesi özelliklerinin görüldüğü bazı eserler:

- Harname (Şeyhi)
- Şikâyetname (Fuzuli)
- Kanuni Mersiyesi (Baki)
- Sihâm-ı Kaza (Nef'i)
- Hüsn ü Aşk (Şeyh Galip)

UNUTMA

Kuzey-Doğu Türkçesi ve Batı Türkçesinin çağdaş kolları günümüzde yazı dili olarak kullanılmaktadır. Kuzey-Doğu Türkçesinin çağdaş kolları; Özbek, Kazak, Kırgız, Uygur, Tatar, Başkurt Türkçeleridir.

5. (I)Türkiye Türkçesi, Osmanlı Türkçesindeki yabancı çekim edatlarından, Arapça, Farsça çokluk yapma kurallarından kurtulmuş; yabancı sözcük sayısı da büyük ölçüde azaltılmaya çalışılmış bir dil dönemidir. (II)Bugün Türkiye Türkçesinde bulunan Arapça ve Farsça sözcüklerin büyük bir kısmı konuşma diline de yerleşmiş olduğu için bütünüyle çıkarılmamıştır. (III)Türkiye Türkçesinin diğer dönemlerden bir farkı da Batı dillerinden bazı yabancı sözcükler almış olmasıdır. (IV)Yine de Batı Türkçesinin diğer dönemlerinden daha temiz bir dönemdir Türkiye Türkçesi. (V)Kalan Arapça ve Farsça terkipler hem kalıplaşmış olanlardır hem de sayıları oldukça azdır.

Yukarıdaki paragrafta numaralandırılmış cümlelerden hangisi düşüncenin akışını bozmaktadır?

- A) I B) II C) III
D) IV E) V

6. Türkiye Türkçesi döneminde cümle yapısı büyük ölçüde rahatlamış; karışık ve gereksiz uzunluğundan kurtulmuş; kısa, derli toplu ve yanlışsız cümle özelliği kazanmıştır. Yazı dili ile konuşma dili arasındaki fark ortadan kaldırılmaya çalışıldığı için dildeki yabancı etkisi de kendiliğinden azalmıştır. Yazı diline kaynaklık eden İstanbul ağzıdır, çünkü İstanbul öteden beri bir kültür merkezi olma özelliği göstermiştir. 1928 yılında eski harflerin terk edilmesinden sonra okuma yazma oranı arttığından dilin de gelişme imkânı artmıştır.

Yukarıdaki paragraftan yola çıkarak Türkiye Türkçesinin özelliklerini sıralamak istesek, aşağıdakilerden hangisi bu özellikler arasında yer almaz?

- A) Bu dönemde cümle yapısı rahatlamıştır.
B) Bu dönemde millî ve mahalli unsurlar ağır basmaktadır.
C) Yazı dili ile konuşma dili arasındaki fark azaltılmaya çalışılmıştır.
D) Yazı dilinde İstanbul ağzı esas alınmıştır.
E) Alfabe değişikliği dilin gelişimini olumlu yönde etkilemiştir.

7. Aşağıdaki eserlerden hangisinde Türkçenin 13 – 15. yüzyıllar arasındaki dönemi olan Eski Anadolu Türkçesinin dil özellikleri görülmez?

- A) Dede Korkut Hikâyeleri
B) Muhakemetü'l-Lugateyn
C) Yunus Emre Divanı
D) Mantıku't-Tayr
E) Garipname

8. Aşağıdaki eserlerden hangisi Osmanlı Türkçesi dönemine ait özellikler gösteren metinlerden biri değildir?

- A) Hüsn ü Aşk (Şeyh Galip)
B) Hayrabad (Nabi)
C) Kanuni Mersiyesi (Baki)
D) Sihâm-ı Kaza (Nef'i)
E) Şecere-i Türki (Ebulgazi Bahadır Han)

9. Aşağıdakilerden hangisi "Kuzey-Doğu Türkçesi"nin çağdaş kollarından biri değildir?

- A) Türkiye Türkçesi
B) Özbek Türkçesi
C) Kırgız Türkçesi
D) Başkurt Türkçesi
E) Kazak Türkçesi

TEST • 7

1. Aşağıdakilerden hangisi Batı Türkçesinin “Çağdaş Dönem”ini oluşturan Türkçe kollardan biri değildir?

- A) Türkiye Türkçesi
- B) Azerbaycan Türkçesi
- C) Gagavuz Türkçesi
- D) Özbek Türkçesi
- E) Türkmen Türkçesi

2. Aşağıda Türkçenin dönemleri ile ilgili verilen bilgilerden hangisinde bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Batı Türkçesi Eski Anadolu, Osmanlı ve Çağdaş dönem Türkçeleri olmak üzere üç gruba ayrılır.
- B) Kuzey-Doğu Türkçesi 15. yüzyılda Kuzey ve Doğu Türkçesi olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- C) Türkçenin bilinmeyen, metinlerle takip edilemeyen karanlık bir dönemi yoktur.
- D) Eski Türkçe dönemini ürünlerini Göktürk, Uygur ve Karahanlı metinleri oluşturur.
- E) Göktürklerle ait en önemli yazılı belgeler, “Orhun Abideleri” de denen “Göktürk Yazıtları”dır.

3. Aşağıda verilenlerden hangisi “Eski Türkçe” döneminde yazılmış metinlerinden biri değildir?

- A) Göktürk Yazıtları
- B) Muhakemetü'l-Lugateyn
- C) Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi
- D) Divanü Lugati't- Türk
- E) Atabetü'l-Hakayık

4. Aşağıdakilerden hangisi “Göktürk Kitabeleri”nin özellikleri arasında sayılamaz?

- A) Bütün kitabelerin metinleri Bilge Kağan tarafından yazılmıştır.
- B) Türkçenin yazılı ilk metinleridir ve Göktürk Türkçesinin özellikleri için önemli kaynaklardır.
- C) Söylev (hitabet) üslubu ağır basmaktadır, içinde seslenmeler vardır.
- D) Yabancı etkilerden uzak ve yalın bir dil kullanılmıştır.
- E) Bilge Kağan, Kül Tigin ve Tonyukuk adına dikilmiş üç anıttan ibarettir.

5. Aşağıdakilerden hangisi Uygur metinlerinden biri değildir?

- A) Irk Bitig
- B) Sekiz Yükmek
- C) Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi
- D) Altın Yaruk
- E) Kutadgu Bilig

6. Aşağıdakilerden hangisi Karahanlı Türkçesinin dil özelliklerini yansıtan eserlerden değildir?

- A) Atabetü'l – Hakayık
- B) Kutadgu Bilig
- C) Irk Bitig
- D) Divanü Lugati't – Türk
- E) Divan-ı Hikmet

7. Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin tarihi dönemlerinden değildir?

- A) Ana Türkçe
- B) Eski Türkçe
- C) Batı Türkçesi
- D) Kıpçak Türkçesi
- E) Kuzey- Batı Türkçesi

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

ANAHTAR

Orhun Abideleri'nin özellikleri:

- Bu abidelere Göktürk Yazıtları adı verilir.
- Türklerin yazılı ilk belgeleridir.
- Bilge Kağan, Kültigin ve Vezir Tonyukuk adına dikilmiş olan kitabelerdir.
- Orhun Kitabeleri'nin bir yüzü Türkçe, diğer yüzü ise Çince'dir.
- Abideler, Yolluğ Tigin tarafından kaleme alınmıştır.
- Hitabet (söylev) diliyle yazılmıştır.
- 1893 senesinde Wilhelm Thomssen tarafından okunmuştur.
- Abidelerde halka ve özellikle yöneticilere öğütler verilmiş, yöneticilerin halka nasıl davranması gerektiği üzerinde durulmuştur.

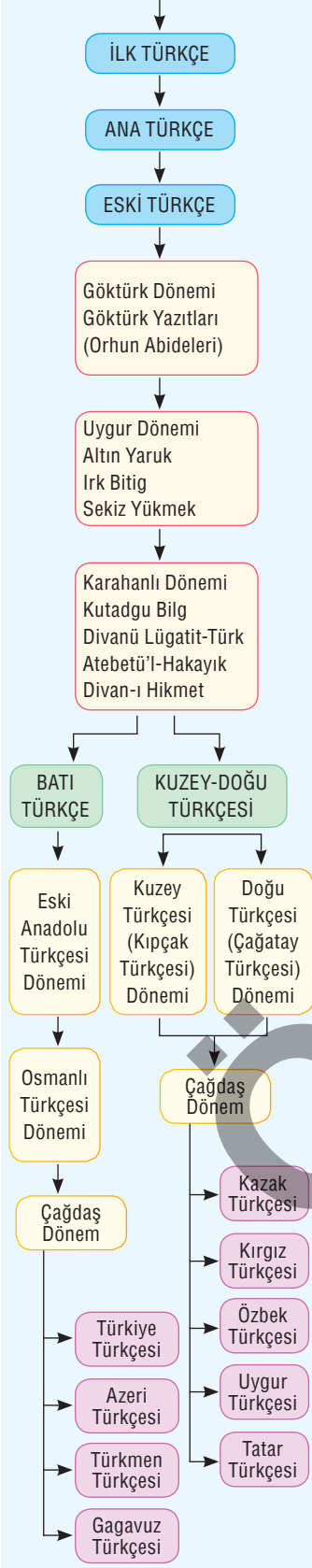

ANAHTAR

Orhun Abideleri, Uygur dinî metinleri ve Karahanlı devrinde yazılan geçiş dönemi eserleri; Türklerin VIII. yüzyıldan XIII. yüzyıla kadar kullandıkları tek yazı dili olan “Eski Türkçe” ile yazılmıştır.

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

TÜRKÇENİN GELİŞİM EVRELERİ

8. ---, 13 ve 14. yüzyıllarda Orta Asya ile Hazar Denizi'nin kuzeyindeki Türkler arasında kullanılmıştır. Ancak 15. yüzyılda ikiye ayrılarak gelişimini sürdürmüştür.

Yukarıdaki paragrafta boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Kuzey- Doğu Türkçesi
B) Batı Türkçesi
C) Eski Anadolu Türkçesi
D) Eski Türkçe
E) Türkiye Türkçesi

9. ---, Hazar Denizi'nin güneyinden geçerek batıya gelip yerleşen Oğuz Türklerinin yazı dilidir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Orta Türkçe
B) Batı Türkçesi
C) Kıpçak Türkçesi
D) Karahanlı Türkçesi
E) Harezmi Türkçesi

10. Aşağıdakilerden hangisi Eski Türkçe Dönemine ait bir eser değildir?

- A) Göktürk Yazıtları
B) İrk Bitig
C) Altın Yaruk
D) Sekiz Yükmek
E) Garipname

11.

Eserler

- Mantıku't-Tayr
- Divanü Lugati't – Türk
- Altın Yaruk
- Göktürk Yazıtları
- Muhakemetü'l – Lugateyn

Özellikler

- Türkçenin yazılı ilk belgeleridir.
- Adı, "Altın Işık" anlamına gelen eser Uygur Türkçesiyle yazılmıştır ve dinî bilgiler içerir.
- Türk dilinin ilk sözlüğü olan bu eser Karahanlı dönemine aittir.
- Gülşehri tarafından yazılan eser, Eski Anadolu Türkçesi özellikleri taşımaktadır.

Yukarıdaki tabloda verilen eserlerle özellikler eşleştirildiğinde hangi eser dışarıda kalır?

- A) Mantıku't-Tayr
B) Divanü Lugati't – Türk
C) Altın Yaruk
D) Göktürk Yazıtları
E) Muhakemetü'l – Lugateyn

12. Osmanlı Türkçesi döneminde dil Arapça ve Farsça sözcüklerle doludur. Bu sebeple 17. yüzyılda başlayan hareketi dili sadeleştirmeye yönelik bir harekettir.

Yukarıdaki paragrafta bırakılmış boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) basitleştirme
B) sözcük atma
C) mahallileşme
D) yeni sözcükler bulma
E) sebk-i hindi

TEST • 8

1. Aşağıdakilerden hangisi “alfabe” sözcüğünün en kapsamlı tanımıdır?

- A) Bir dildeki seslerin işaretlerini gösteren dizgedir.
- B) Bir dilin seslerini gösteren, belirli bir sıraya göre dizilmiş belli sayıda harflerin bütünüdür.
- C) Bir dilin harflerini tanıtarak okuma öğrenmeyi sağlayan kitaptır.
- D) Bir dili yazmak için kullanılan harflerin bazılarını gösteren çizelgedir.
- E) Dünya üzerindeki bütün dillerin seslerini gösteren işaretlerdir.

2. Geçmişi bilinmeyen zamanlara dayanan Türk milleti tarihi boyunca birçok dil kullanmış; konuştuğu, kullandığı bu dillere zamanla eklemeler yapmış, onlarda değişiklikler oluşturmuş, kendi diliyle onları kaynaştırmıştır. Bu dil değişimi beraberinde alfabe değişikliğini de getirmiştir.

Bu paragrafta göre Türklerin alfabe değiştirmelerinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Geçmişinin çok öncelere dayanması
- B) Değişiklikten hoşlanmaları
- C) Dildeki değişimler
- D) Dillere eklemeler yapılması
- E) Türkçe ile diğer dilleri kaynaştırmaları

3. Türkler bugüne kadar 5 farklı alfabe kullanmışlardır. Bunlar sırasıyla Göktürk, Uygur, Arap, Kiril ve Latin alfabeleridir. Bu alfabe değişikliklerinde kültürel etkileşimin, çeşitli savaşlar veya göçler sonucu karşılaşılan başka dillerin ve dinin etkileri vardır. Soğd kökenli Uygur alfabesi 8. yüzyıl ile 15. yüzyıl arasında kullanılmıştır. Arap kökenli Türk alfabesi 10. yüzyıl ile 20. yüzyıl arasında kullanılmıştır. Kiril kökenli Türk alfabeleri 20 ve 21. yüzyılda karşımıza çıkarken Latin kökenli Türk alfabesi ise Türkiye’de 1928 yılından bu yana kullanılmaktadır.

Yukarıdaki paragraftan yola çıkarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Alfabe değişikliklerinin en önemli sebepleri kültürel değişim ve halkın bu konudaki ısrarlı tavrıdır.
- B) Türkler, tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren beş farklı alfabe kullanmışlardır.
- C) Türklerin kullandığı alfabeler farklı kaynaklara dayansa da Türk alfabeleri olarak geçer.
- D) Türklerin kullandığı alfabeler içinde en eskisi Göktürk alfabesidir.
- E) Türkiye Türkleri 1928 yılından beri Latin kökenli Türk alfabesini kullanmaktadır.

4. Aşağıdakilerden hangisi alfabe değişikliğinin nedenleri arasında gösterilemez?

- A) Kültürel değişim
- B) Din değişikliği
- C) Göçlerden sonra karşılaşılan yeni dillerden etkilenme
- D) Kültürel etkileşim
- E) Devletler arası ilişkiler

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

(MUSTAFA KEMAL ATATÜRK’ÜN HARF İNKILABINA AİT NUTKUNDAN)

Çok şeyler yapılmıştır, ama bugün yapmağa mecbur olduğumuz, son değil, lakin çok lüzumlu bir iş daha vardır: yeni Türk harflerini çabuk öğrenilmelidir. Her vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik ve milliyetperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki bir milletin, bir heyet-i içtimaiyenin yüzde onu, yirmisi okuma yazma bilir, yüzde sekseni, doksani bilmezse bu ayıptır. Bundan insan olanların utanması lazımdır.

UNUTMA

Türkler tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren birçok alfabe kullanmışlardır. Bunların içinde en önemlileri sırasıyla şunlardır:

1. Göktürk alfabesi
2. Uygur alfabesi
3. Arap alfabesi
4. Latin alfabesi
5. Kiril alfabesi

ANAHTAR

Göktürk Alfabesi:

- Orhun Abideleri, bu alfabe ile yazıldığından bazı kaynaklarda “Orhun alfabesi” olarak da geçer.
- 4’ü sesli, 34’ü ise sessiz olmak üzere 38 harften oluşur.
- Sağdan sola yazılır.
- Sözcükler, aralarına iki nokta konarak birbirinden ayrılır.
- Göktürk Yazıtları dışında Yenisey’de bulunan mezar taşlarında da bu alfabe kullanılmıştır.
- Bir sözcükte art arda aynı ünlü varsa, bunların yalnızca bir tanesi, ilk hecedeki gösterilir. Son hecedeki ünlü de daima yazılır.

GÖKTÜRK ALFABESİ

𐰀𐰁𐰂𐰃𐰄𐰅𐰆𐰇𐰈𐰉𐰊𐰋𐰌𐰍𐰎𐰏𐰐𐰑𐰒𐰓𐰔𐰕𐰖𐰗𐰘𐰙𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞𐰟𐰠𐰡𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫𐰬𐰭𐰮𐰯𐰰𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹𐰺𐰻𐰼𐰽𐰾𐰿𐱀𐱁𐱂𐱃𐱄𐱅𐱆𐱇𐱈𐱉𐱊𐱋𐱌𐱍𐱎𐱏𐱐𐱑𐱒𐱓𐱔𐱕𐱖𐱗𐱘𐱙𐱚𐱛𐱜𐱝𐱞𐱟𐱠𐱡𐱢𐱣𐱤𐱥𐱦𐱧𐱨𐱩𐱪𐱫𐱬𐱭𐱮𐱯𐱰𐱱𐱲𐱳𐱴𐱵𐱶𐱷𐱸𐱹𐱺𐱻𐱼𐱽𐱾𐱿𐲀𐲁𐲂𐲃𐲄𐲅𐲆𐲇𐲈𐲉𐲊𐲋𐲌𐲍𐲎𐲏𐲐𐲑𐲒𐲓𐲔𐲕𐲖𐲗𐲘𐲙𐲚𐲛𐲜𐲝𐲞𐲟𐲠𐲡𐲢𐲣𐲤𐲥𐲦𐲧𐲨𐲩𐲪𐲫𐲬𐲭𐲮𐲯𐲰𐲱𐲲𐲳𐲴𐲵𐲶𐲷𐲸𐲹𐲺𐲻𐲼𐲽𐲾𐲿𐳀𐳁𐳂𐳃𐳄𐳅𐳆𐳇𐳈𐳉𐳊𐳋𐳌𐳍𐳎𐳏𐳐𐳑𐳒𐳓𐳔𐳕𐳖𐳗𐳘𐳙𐳚𐳛𐳜𐳝𐳞𐳟𐳠𐳡𐳢𐳣𐳤𐳥𐳦𐳧𐳨𐳩𐳪𐳫𐳬𐳭𐳮𐳯𐳰𐳱𐳲𐳳𐳴𐳵𐳶𐳷𐳸𐳹𐳺𐳻𐳼𐳽𐳾𐳿𐴀𐴁𐴂𐴃𐴄𐴅𐴆𐴇𐴈𐴉𐴊𐴋𐴌𐴍𐴎𐴏𐴐𐴑𐴒𐴓𐴔𐴕𐴖𐴗𐴘𐴙𐴚𐴛𐴜𐴝𐴞𐴟𐴠𐴡𐴢𐴣𐴤𐴥𐴦𐴧𐴨𐴩𐴪𐴫𐴬𐴭𐴮𐴯𐴰𐴱𐴲𐴳𐴴𐴵𐴶𐴷𐴸𐴹𐴺𐴻𐴼𐴽𐴾𐴿𐵀𐵁𐵂𐵃𐵄𐵅𐵆𐵇𐵈𐵉𐵊𐵋𐵌𐵍𐵎𐵏𐵐𐵑𐵒𐵓𐵔𐵕𐵖𐵗𐵘𐵙𐵚𐵛𐵜𐵝𐵞𐵟𐵠𐵡𐵢𐵣𐵤𐵥𐵦𐵧𐵨𐵩𐵪𐵫𐵬𐵭𐵮𐵯𐵰𐵱𐵲𐵳𐵴𐵵𐵶𐵷𐵸𐵹𐵺𐵻𐵼𐵽𐵾𐵿𐶀𐶁𐶂𐶃𐶄𐶅𐶆𐶇𐶈𐶉𐶊𐶋𐶌𐶍𐶎𐶏𐶐𐶑𐶒𐶓𐶔𐶕𐶖𐶗𐶘𐶙𐶚𐶛𐶜𐶝𐶞𐶟𐶠𐶡𐶢𐶣𐶤𐶥𐶦𐶧𐶨𐶩𐶪𐶫𐶬𐶭𐶮𐶯𐶰𐶱𐶲𐶳𐶴𐶵𐶶𐶷𐶸𐶹𐶺𐶻𐶼𐶽𐶾𐶿𐷀𐷁𐷂𐷃𐷄𐷅𐷆𐷇𐷈𐷉𐷊𐷋𐷌𐷍𐷎𐷏𐷐𐷑𐷒𐷓𐷔𐷕𐷖𐷗𐷘𐷙𐷚𐷛𐷜𐷝𐷞𐷟𐷠𐷡𐷢𐷣𐷤𐷥𐷦𐷧𐷨𐷩𐷪𐷫𐷬𐷭𐷮𐷯𐷰𐷱𐷲𐷳𐷴𐷵𐷶𐷷𐷸𐷹𐷺𐷻𐷼𐷽𐷾𐷿𐸀𐸁𐸂𐸃𐸄𐸅𐸆𐸇𐸈𐸉𐸊𐸋𐸌𐸍𐸎𐸏𐸐𐸑𐸒𐸓𐸔𐸕𐸖𐸗𐸘𐸙𐸚𐸛𐸜𐸝𐸞𐸟𐸠𐸡𐸢𐸣𐸤𐸥𐸦𐸧𐸨𐸩𐸪𐸫𐸬𐸭𐸮𐸯𐸰𐸱𐸲𐸳𐸴𐸵𐸶𐸷𐸸𐸹𐸺𐸻𐸼𐸽𐸾𐸿𐹀𐹁𐹂𐹃𐹄𐹅𐹆𐹇𐹈𐹉𐹊𐹋𐹌𐹍𐹎𐹏𐹐𐹑𐹒𐹓𐹔𐹕𐹖𐹗𐹘𐹙𐹚𐹛𐹜𐹝𐹞𐹟𐹠𐹡𐹢𐹣𐹤𐹥𐹦𐹧𐹨𐹩𐹪𐹫𐹬𐹭𐹮𐹯𐹰𐹱𐹲𐹳𐹴𐹵𐹶𐹷𐹸𐹹𐹺𐹻𐹼𐹽𐹾𐹿𐺀𐺁𐺂𐺃𐺄𐺅𐺆𐺇𐺈𐺉𐺊𐺋𐺌𐺍𐺎𐺏𐺐𐺑𐺒𐺓𐺔𐺕𐺖𐺗𐺘𐺙𐺚𐺛𐺜𐺝𐺞𐺟𐺠𐺡𐺢𐺣𐺤𐺥𐺦𐺧𐺨𐺩𐺪𐺫𐺬𐺭𐺮𐺯𐺰𐺱𐺲𐺳𐺴𐺵𐺶𐺷𐺸𐺹𐺺𐺻𐺼𐺽𐺾𐺿𐻀𐻁𐻂𐻃𐻄𐻅𐻆𐻇𐻈𐻉𐻊𐻋𐻌𐻍𐻎𐻏𐻐𐻑𐻒𐻓𐻔𐻕𐻖𐻗𐻘𐻙𐻚𐻛𐻜𐻝𐻞𐻟𐻠𐻡𐻢𐻣𐻤𐻥𐻦𐻧𐻨𐻩𐻪𐻫𐻬𐻭𐻮𐻯𐻰𐻱𐻲𐻳𐻴𐻵𐻶𐻷𐻸𐻹𐻺𐻻𐻼𐻽𐻾𐻿𐼀𐼁𐼂𐼃𐼄𐼅𐼆𐼇𐼈𐼉𐼊𐼋𐼌𐼍𐼎𐼏𐼐𐼑𐼒𐼓𐼔𐼕𐼖𐼗𐼘𐼙𐼚𐼛𐼜𐼝𐼞𐼟𐼠𐼡𐼢𐼣𐼤𐼥𐼦𐼧𐼨𐼩𐼪𐼫𐼬𐼭𐼮𐼯𐼰𐼱𐼲𐼳𐼴𐼵𐼶𐼷𐼸𐼹𐼺𐼻𐼼𐼽𐼾𐼿𐽀𐽁𐽂𐽃𐽄𐽅𐽆𐽇𐽋𐽍𐽎𐽏𐽐𐽈𐽉𐽊𐽌𐽑𐽒𐽓𐽔𐽕𐽖𐽗𐽘𐽙𐽚𐽛𐽜𐽝𐽞𐽟𐽠𐽡𐽢𐽣𐽤𐽥𐽦𐽧𐽨𐽩𐽪𐽫𐽬𐽭𐽮𐽯𐽰𐽱𐽲𐽳𐽴𐽵𐽶𐽷𐽸𐽹𐽺𐽻𐽼𐽽𐽾𐽿𐾀𐾁𐾃𐾅𐾂𐾄𐾆𐾇𐾈𐾉𐾊𐾋𐾌𐾍𐾎𐾏𐾐𐾑𐾒𐾓𐾔𐾕𐾖𐾗𐾘𐾙𐾚𐾛𐾜𐾝𐾞𐾟𐾠𐾡𐾢𐾣𐾤𐾥𐾦𐾧𐾨𐾩𐾪𐾫𐾬𐾭𐾮𐾯𐾰𐾱𐾲𐾳𐾴𐾵𐾶𐾷𐾸𐾹𐾺𐾻𐾼𐾽𐾾𐾿𐿀𐿁𐿂𐿃𐿄𐿅𐿆𐿇𐿈𐿉𐿊𐿋𐿌𐿍𐿎𐿏𐿐𐿑𐿒𐿓𐿔𐿕𐿖𐿗𐿘𐿙𐿚𐿛𐿜𐿝𐿞𐿟𐿠𐿡𐿢𐿣𐿤𐿥𐿦𐿧𐿨𐿩𐿪𐿫𐿬𐿭𐿮𐿯𐿰𐿱𐿲𐿳𐿴𐿵𐿶𐿷𐿸𐿹𐿺𐿻𐿼𐿽𐿾𐿿𐀀𐀁𐀂𐀃𐀄𐀅𐀆𐀇𐀈𐀉𐀊𐀋𐀌𐀍𐀎𐀏𐀐𐀑𐀒𐀓𐀔𐀕𐀖𐀗𐀘𐀙𐀚𐀛𐀜𐀝𐀞𐀟𐀠𐀡𐀢𐀣𐀤𐀥𐀦𐀧𐀨𐀩𐀪𐀫𐀬𐀭𐀮𐀯𐀰𐀱𐀲𐀳𐀴𐀵𐀶𐀷𐀸𐀹𐀺𐀻𐀼𐀽𐀾𐀿𐁀𐁁𐁂𐁃𐁄𐁅𐁆𐁇𐁈𐁉𐁊𐁋𐁌𐁍𐁎𐁏𐁐𐁑𐁒𐁓𐁔𐁕𐁖𐁗𐁘𐁙𐁚𐁛𐁜𐁝𐁞𐁟𐁠𐁡𐁢𐁣𐁤𐁥𐁦𐁧𐁨𐁩𐁪𐁫𐁬𐁭𐁮𐁯𐁰𐁱𐁲𐁳𐁴𐁵𐁶𐁷𐁸𐁹𐁺𐁻𐁼𐁽𐁾𐁿𐂀𐂁𐂂𐂃𐂄𐂅𐂆𐂇𐂈𐂉𐂊𐂋𐂌𐂍𐂎𐂏𐂐𐂑𐂒𐂓𐂔𐂕𐂖𐂗𐂘𐂙𐂚𐂛𐂜𐂝𐂞𐂟𐂠𐂡𐂢𐂣𐂤𐂥𐂦𐂧𐂨𐂩𐂪𐂫𐂬𐂭𐂮𐂯𐂰𐂱𐂲𐂳𐂴𐂵𐂶𐂷𐂸𐂹𐂺𐂻𐂼𐂽𐂾𐂿𐃀𐃁𐃂𐃃𐃄𐃅𐃆𐃇𐃈𐃉𐃊𐃋𐃌𐃍𐃎𐃏𐃐𐃑𐃒𐃓𐃔𐃕𐃖𐃗𐃘𐃙𐃚𐃛𐃜𐃝𐃞𐃟𐃠𐃡𐃢𐃣𐃤𐃥𐃦𐃧𐃨𐃩𐃪𐃫𐃬𐃭𐃮𐃯𐃰𐃱𐃲𐃳𐃴𐃵𐃶𐃷𐃸𐃹𐃺𐃻𐃼𐃽𐃾𐃿𐄀𐄁𐄂𐄃𐄄𐄅𐄆𐄇𐄈𐄉𐄊𐄋𐄌𐄍𐄎𐄏𐄐𐄑𐄒𐄓𐄔𐄕𐄖𐄗𐄘𐄙𐄚𐄛𐄜𐄝𐄞𐄟𐄠𐄡𐄢𐄣𐄤𐄥𐄦𐄧𐄨𐄩𐄪𐄫𐄬𐄭𐄮𐄯𐄰𐄱𐄲𐄳𐄴𐄵𐄶𐄷𐄸𐄹𐄺𐄻𐄼𐄽𐄾𐄿𐅀𐅁𐅂𐅃𐅄𐅅𐅆𐅇𐅈𐅉𐅊𐅋𐅌𐅍𐅎𐅏𐅐𐅑𐅒𐅓𐅔𐅕𐅖𐅗𐅘𐅙𐅚𐅛𐅜𐅝𐅞𐅟𐅠𐅡𐅢𐅣𐅤𐅥𐅦𐅧𐅨𐅩𐅪𐅫𐅬𐅭𐅮𐅯𐅰𐅱𐅲𐅳𐅴𐅵𐅶𐅷𐅸𐅹𐅺𐅻𐅼𐅽𐅾𐅿𐆀𐆁𐆂𐆃𐆄𐆅𐆆𐆇𐆈𐆉𐆊𐆋𐆌𐆍𐆎𐆏𐆐𐆑𐆒𐆓𐆔𐆕𐆖𐆗𐆘𐆙𐆚𐆛𐆜𐆝𐆞𐆟𐆠𐆡𐆢𐆣𐆤𐆥𐆦𐆧𐆨𐆩𐆪𐆫𐆬𐆭𐆮𐆯𐆰𐆱𐆲𐆳𐆴𐆵𐆶𐆷𐆸𐆹𐆺𐆻𐆼𐆽𐆾𐆿𐇀𐇁𐇂𐇃𐇄𐇅𐇆𐇇𐇈𐇉𐇊𐇋𐇌𐇍𐇎𐇏𐇐𐇑𐇒𐇓𐇔𐇕𐇖𐇗𐇘𐇙𐇚𐇛𐇜𐇝𐇞𐇟𐇠𐇡𐇢𐇣𐇤𐇥𐇦𐇧𐇨𐇩𐇪𐇫𐇬𐇭𐇮𐇯𐇰𐇱𐇲𐇳𐇴𐇵𐇶𐇷𐇸𐇹𐇺𐇻𐇼𐇽𐇾𐇿𐈀𐈁𐈂𐈃𐈄𐈅𐈆𐈇𐈈𐈉𐈊𐈋𐈌𐈍𐈎𐈏𐈐𐈑𐈒𐈓𐈔𐈕𐈖𐈗𐈘𐈙𐈚𐈛𐈜𐈝𐈞𐈟𐈠𐈡𐈢𐈣𐈤𐈥𐈦𐈧𐈨𐈩𐈪𐈫𐈬𐈭𐈮𐈯𐈰𐈱𐈲𐈳𐈴𐈵𐈶𐈷𐈸𐈹𐈺𐈻𐈼𐈽𐈾𐈿𐉀𐉁𐉂𐉃𐉄𐉅𐉆𐉇𐉈𐉉𐉊𐉋𐉌𐉍𐉎𐉏𐉐𐉑𐉒𐉓𐉔𐉕𐉖𐉗𐉘𐉙𐉚𐉛𐉜𐉝𐉞𐉟𐉠𐉡𐉢𐉣𐉤𐉥𐉦𐉧𐉨𐉩𐉪𐉫𐉬𐉭𐉮𐉯𐉰𐉱𐉲𐉳𐉴𐉵𐉶𐉷𐉸𐉹𐉺𐉻𐉼𐉽𐉾𐉿𐊀𐊁𐊂𐊃𐊄𐊅𐊆𐊇𐊈𐊉𐊊𐊋𐊌𐊍𐊎𐊏𐊐𐊑𐊒𐊓𐊔𐊕𐊖𐊗𐊘𐊙𐊚𐊛𐊜𐊝𐊞𐊟𐊠𐊡𐊢𐊣𐊤𐊥𐊦𐊧𐊨𐊩𐊪𐊫𐊬𐊭𐊮𐊯𐊰𐊱𐊲𐊳𐊴𐊵𐊶𐊷𐊸𐊹𐊺𐊻𐊼𐊽𐊾𐊿𐋀𐋁𐋂𐋃𐋄𐋅𐋆𐋇𐋈𐋉𐋊𐋋𐋌𐋍𐋎𐋏𐋐𐋑𐋒𐋓𐋔𐋕𐋖𐋗𐋘𐋙𐋚𐋛𐋜𐋝𐋞𐋟𐋠𐋡𐋢𐋣𐋤𐋥𐋦𐋧𐋨𐋩𐋪𐋫𐋬𐋭𐋮𐋯𐋰𐋱𐋲𐋳𐋴𐋵𐋶𐋷𐋸𐋹𐋺𐋻𐋼𐋽𐋾𐋿𐌀𐌁𐌂𐌃𐌄𐌅𐌆𐌇𐌈𐌉𐌊𐌋𐌌𐌍𐌎𐌏𐌐𐌑𐌒𐌓𐌔𐌕𐌖𐌗𐌘𐌙𐌚𐌛𐌜𐌝𐌞𐌟𐌠𐌡𐌢𐌣𐌤𐌥𐌦𐌧𐌨𐌩𐌪𐌫𐌬𐌭𐌮𐌯𐌰𐌱𐌲𐌳𐌴𐌵𐌶𐌷𐌸𐌹𐌺𐌻𐌼𐌽𐌾𐌿𐍀𐍁𐍂𐍃𐍄𐍅𐍆𐍇𐍈𐍉𐍊𐍋𐍌𐍍𐍎𐍏𐍐𐍑𐍒𐍓𐍔𐍕𐍖𐍗𐍘𐍙𐍚𐍛𐍜𐍝𐍞𐍟𐍠𐍡𐍢𐍣𐍤𐍥𐍦𐍧𐍨𐍩𐍪𐍫𐍬𐍭𐍮𐍯𐍰𐍱𐍲𐍳𐍴𐍵𐍶𐍷𐍸𐍹𐍺𐍻𐍼𐍽𐍾𐍿𐎀𐎁𐎂𐎃𐎄𐎅𐎆𐎇𐎈𐎉𐎊𐎋𐎌𐎍𐎎𐎏𐎐𐎑𐎒𐎓𐎔𐎕𐎖𐎗𐎘𐎙𐎚𐎛𐎜𐎝𐎞𐎟𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫𐎬𐎭𐎮𐎯𐎰𐎱𐎲𐎳𐎴𐎵𐎶𐎷𐎸𐎹𐎺𐎻𐎼𐎽𐎾𐎿𐏀𐏁𐏂𐏃𐏄𐏅𐏆𐏇𐏈𐏉𐏊𐏋𐏌𐏍𐏎𐏏𐏐𐏑𐏒𐏓𐏔𐏕𐏖𐏗𐏘𐏙𐏚𐏛𐏜𐏝𐏞𐏟𐏠𐏡𐏢𐏣𐏤𐏥𐏦𐏧𐏨𐏩𐏪𐏫𐏬𐏭𐏮𐏯𐏰𐏱𐏲𐏳𐏴𐏵𐏶𐏷𐏸𐏹𐏺𐏻𐏼𐏽𐏾𐏿𐐀𐐁𐐂𐐃𐐄𐐅𐐆𐐇𐐈𐐉𐐊𐐋𐐌𐐍𐐎𐐏𐐐𐐑𐐒𐐓𐐔𐐕𐐖𐐗𐐘𐐙𐐚𐐛𐐜𐐝𐐞𐐟𐐠𐐡𐐢𐐣𐐤𐐥𐐦𐐧𐐨𐐩𐐪𐐫𐐬𐐭𐐮𐐯𐐰𐐱𐐲𐐳𐐴𐐵𐐶𐐷𐐸𐐹𐐺𐐻𐐼𐐽𐐾𐐿𐑀𐑁𐑂𐑃𐑄𐑅𐑆𐑇𐑈𐑉𐑊𐑋𐑌𐑍𐑎𐑏𐑐𐑑𐑒𐑓𐑔𐑕𐑖𐑗𐑘𐑙𐑚𐑛𐑜𐑝𐑞𐑟𐑠𐑡𐑢𐑣𐑤𐑥𐑦𐑧𐑨𐑩𐑪𐑫𐑬𐑭𐑮𐑯𐑰𐑱𐑲𐑳𐑴𐑵𐑶𐑷𐑸𐑹𐑺𐑻𐑼𐑽𐑾𐑿𐒀𐒁𐒂𐒃𐒄𐒅𐒆𐒇𐒈𐒉𐒊𐒋𐒌𐒍𐒎𐒏𐒐𐒑𐒒𐒓𐒔𐒕𐒖𐒗𐒘𐒙𐒚𐒛𐒜𐒝𐒞𐒟𐒠𐒡𐒢𐒣𐒤𐒥𐒦𐒧𐒨𐒩𐒪𐒫𐒬𐒭𐒮𐒯𐒰𐒱𐒲𐒳𐒴𐒵𐒶𐒷𐒸𐒹𐒺𐒻𐒼𐒽𐒾𐒿𐓀𐓁𐓂𐓃𐓄𐓅𐓆𐓇𐓈𐓉𐓊𐓋𐓌𐓍𐓎𐓏𐓐𐓑𐓒𐓓𐓔𐓕𐓖𐓗𐓘𐓙𐓚𐓛𐓜𐓝𐓞𐓟𐓠𐓡𐓢𐓣𐓤𐓥𐓦𐓧𐓨𐓩𐓪𐓫𐓬𐓭𐓮𐓯𐓰𐓱𐓲𐓳𐓴𐓵𐓶𐓷𐓸𐓹𐓺𐓻𐓼𐓽𐓾𐓿𐔀𐔁𐔂𐔃𐔄𐔅𐔆𐔇𐔈𐔉𐔊𐔋𐔌𐔍𐔎𐔏𐔐𐔑𐔒𐔓𐔔𐔕𐔖𐔗𐔘𐔙𐔚𐔛𐔜𐔝𐔞𐔟𐔠𐔡𐔢𐔣𐔤𐔥𐔦𐔧𐔨𐔩𐔪𐔫𐔬𐔭𐔮𐔯𐔰𐔱𐔲𐔳𐔴𐔵𐔶𐔷𐔸𐔹𐔺𐔻𐔼𐔽𐔾𐔿𐕀𐕁𐕂𐕃𐕄𐕅𐕆𐕇𐕈𐕉𐕊𐕋𐕌𐕍𐕎𐕏𐕐𐕑𐕒𐕓𐕔𐕕𐕖𐕗𐕘𐕙𐕚𐕛𐕜𐕝𐕞𐕟𐕠𐕡𐕢𐕣𐕤𐕥𐕦𐕧𐕨𐕩𐕪𐕫𐕬𐕭𐕮𐕯𐕰𐕱𐕲𐕳𐕴𐕵𐕶𐕷𐕸𐕹𐕺𐕻𐕼𐕽𐕾𐕿𐖀𐖁𐖂𐖃𐖄𐖅𐖆𐖇𐖈𐖉𐖊𐖋𐖌𐖍𐖎𐖏𐖐𐖑𐖒𐖓𐖔𐖕𐖖𐖗𐖘𐖙𐖚𐖛𐖜𐖝𐖞𐖟𐖠𐖡𐖢𐖣𐖤𐖥𐖦𐖧𐖨𐖩𐖪𐖫𐖬𐖭𐖮𐖯𐖰𐖱𐖲𐖳𐖴𐖵𐖶𐖷𐖸𐖹𐖺𐖻𐖼𐖽𐖾𐖿𐗀𐗁𐗂𐗃𐗄𐗅𐗆𐗇𐗈𐗉𐗊𐗋𐗌𐗍𐗎𐗏𐗐𐗑𐗒𐗓𐗔𐗕𐗖𐗗𐗘𐗙𐗚𐗛𐗜𐗝𐗞𐗟𐗠𐗡𐗢𐗣𐗤𐗥𐗦𐗧𐗨𐗩𐗪𐗫𐗬𐗭𐗮𐗯𐗰𐗱𐗲𐗳𐗴𐗵𐗶𐗷𐗸𐗹𐗺𐗻𐗼𐗽𐗾𐗿𐘀𐘁𐘂𐘃𐘄𐘅𐘆𐘇𐘈𐘉

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

UYARI

Türklerin yazılı ilk belgeleri olan, Bilge Kağan, Kültigin ve Tonyukuk adına dikilen Göktürk Yazıtları (Orhun Abideleri) Göktürk alfabesiyle yazılmıştır.

UNUTMA

Uygur alfabesiyle yazılan metinlerin çoğunda din teması ele alınır. İnanç temelleri, dualar, ilahiler ve efsanelerin yer aldığı eserlerden bazıları şunlardır:

- Altun Yaruk:** "Altın Işık" anlamına gelmektedir. Çeviri olan bu eser, Budizm inancına ait öğretiler ve dinî hikâyelerden oluşmaktadır. Eser 10 kitap ve 31 bölümden meydana gelir.
- Sekiz Yükmek:** Eserde Budizm'in içeriği, dinî ve ahlaki öğretileri yer almaktadır. Sade, açık, akıcı ve samimi bir dil kullanılmıştır. Adı "Sekiz Yığın" anlamına gelen eser 8 bölümden oluşur. Bu bölümlerde beş duyu ile birlikte gönül, akıl ve inanç da ele alınır.
- Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi:** "İyi Düşünceli Şehzade ile Kötü düşünceli Şehzade" olarak da bilinen bu hikâye, Uygur döneminin en bilinen eserlerindendir. Çeviri olan eserde canlı bir üslup vardır. Olaylar akıcı bir dille aktarılır, tasvirler kısa tutulur ve karşılıklı konuşmalara da yer verilir.
- İrk Bitig:** Uygur metni olmasına rağmen, Uygur alfabesi değil Göktürk alfabesiyle yazılmış bu eserde de Mani dinine ait unsurlar bulunmakla beraber dinî bir eser değildir; bir fal kitabıdır. Her biri ayrı bir fal olarak yorumlanan 65 paragraftan oluşur. Bunun yanında içinde masal unsurları ve günlük dile ait birçok sözcük de yer almaktadır.

- Bugün elimizde olan bilgilere göre Türkçenin yazıldığı ilk alfabe, Batı'da "Runik asıllı Türk alfabesi" olarak da bilinen Göktürk alfabesidir. Bu alfabeyi ilk olarak Danimarkalı dilci Thomsen çözmüştür. Orhun Abideleri'nde kullanılan biçimi otuz sekiz harften oluşur; bunların dördü ünlü, diğerleri ünsüzdür. Bunların yanında ikili ünsüz ve hece işaretleri de vardır. Bu alfabenin yazımında harfler bitişmez; sözcükler, aralarına iki nokta işareti koyarak birbirinden ayrılır; bunun dışında herhangi bir noktalama işareti kullanılmaz; sağdan sola yazılır. Bu yazıda ünlülerin ilk hecedeyse yazıldığı, ilk hecede değilse yazılmadığı görülür. Ünsüz harflerin yazımında sağlamlık vardır. Ancak kalın ve ince seslerin bazen birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir.

Yukarıdaki paragrafta Göktürk alfabesi ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- Göktürk alfabesi Türkçe yazılan, Türklerin kullandığı ilk alfabedir.
- Göktürk alfabesi Batılı kaynaklarda runik eski Türk yazısı olarak bilinir.
- Orhun Yazıtlarında kullanılan alfabe Göktürk alfabesidir.
- Türk tarihinin en önemli, en değerli, en eksiksiz elde olan metinleri Göktürk alfabesi ile yazılmış metinlerdir.
- Göktürk alfabesinde sözcükleri ayırmak için kullanılan iki nokta dışında noktalama işareti yoktur.

- Türklerin kullandığı alfabeler ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?**

- Göktürk alfabesi 4 sesli, 34 sessiz olmak üzere 38 harften oluşur.
- Türklerin yazılı ilk belgeleri olan Orhun Abideleri'nde Uygur alfabesi kullanılmıştır.
- Uygur alfabesi, Arami asıllı Soğd alfabesinin biraz değişikliğe uğramış ve işleklik kazanmış bir şeklidir.
- Uygur alfabesiyle yazılan metinlerin çoğunda din konusu ele alınır.
- Göktürk alfabesini ilk olarak Danimarkalı dilci Thomsen çözmüştür.

- (I)Türklerin Göktürk alfabesinden sonra ve Arap alfabesinden önce kullandıkları yazı sistemlerinin en önemlisi Uygur alfabesidir. (II) Bu alfabaya, neredeyse 8. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar Doğu Türkistan'dan Osmanlı sarayına kadar geniş bir alanda ve zamanda kullanıldığından Türk alfabesi adını vermek doğru olur. (III) Kâşgarlı Mahmut Uygur alfabesinden Türk yazısı diye söz etmektedir. (IV)Uygur alfabesi, Soğd kökenli bir Türk alfabesi olarak değerlendirilmektedir. (V) Soğd yazısını öğrenen Uygur Türkleri, bu yazının en işlek türünden kendileri için yeni bir alfabe geliştirmeye çalışmışlardır.

Uygur alfabesi hakkında bilgi veren yukarıdaki paragrafta numaralanmış cümlelerden hangisi düşüncenin akışını bozmaktadır?

- I
- II
- III
- IV
- V

- (I)Uygur alfabesi, yalnızca Uygurların değil, diğer Türklerin de kullandığı bir alfabe olarak oldukça önemlidir. (II)Bu alfabe ile yazılmış eserlerin büyük bir kısmını Maniheizm, Hristiyanlık, Budizm ve İslamiyet ile ilgili dinî kitaplar oluşturur. (III)Bunların yanında astroloji, astronomi, tıp incelemeleri ve hukukla ilgili eserler de vardır ki çoğu öğretici nitelik göstermektedir. (IV)Uygur alfabesi 18 harften oluşur. (V)Bu harfler kelimenin başında, ortasında ve sonunda farklı yazılışlara sahiptirler.

Numaralanmış cümlelerden oluşan yukarıdaki paragraf ikiye bölünmek istense ikinci paragrafın ilk cümlesi aşağıdakilerden hangisi olur?

- I
- II
- III
- IV
- V

ÖĞRENİYORUZ-UYGULUYORUZ

ANAHTAR

Arap Alfabeti:

- Osmanlı Devleti de dahil olmak üzere İslamiyet'i benimsemiş oldukça geniş bir coğrafyada kullanılmıştır.
- Türkler, 28 harften oluşan Arap alfabesine p, ç, ş harflerini gösterecek işaretler katarak 31 harfli bir alfabe yapmışlar; bununla yetinmeyerek Türkçede kullanılan sesleri karşılamak üzere Arap alfabesindeki bazı seslere çizgi ya da nokta eklemişler ve harf sayısını artırmışlardır.
- Sağdan sola doğru yazılır.
- Harflerin sözcüğün başındaki ortasındaki ve sonundaki şekilleri farklılık gösterir.
- Büyük ve küçük harf ayrımı yoktur.
- Türkçedeki ünlü sayısını karşılamadığından yetersiz kalmıştır.

ا ب ت ث ج ح خ
د ذ ر ز س ش ص
ض ط ظ ع غ ف ق
ك ل م ن ه و ي

ANAHTAR

Kiril Alfabeti:

- Kiril Alfabeti sembollerden oluşan bir alfabedir.
- 11 tanesi ünlü olmak üzere toplam 38 harften oluşur.
- Türklerin tarih boyunca kullandıkları alfabeler arasında en çok ünlü harfe sahip olan alfabedir.
- Soldan sağa doğru yazılıp okunmaktadır.
- Bazı Türk cumhuriyetleri bu alfabe kullanırlar.

Аа	Бб	Вв	Гг	Дд	Ее	Ёё	Жж	Зз
Ии	Йй	Кк	Лл	Мм	Нн	Оо	Пп	Рр
Сс	Тт	Уу	Фф	Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ
Ъъ	Ыы	Ьь	Ээ	Юю	Яя			

5. Kullanımı 5 – 9. yüzyıllar arası, 9 – 13. yüzyıllar arası, 13 – 15. yüzyıllar arası olmak üzere üç aşamada incelenen ve kendinden sonra gelen alfabe kullanılmaya başlandıktan sonra da önemini hemen yitirmeyen alfabe aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Latin alfabeti B) Arap alfabeti
C) Uygur alfabeti D) Göktürk alfabeti
E) Kiril alfabeti

6. Aşağıdakilerden hangisinde Uygur metinlerinden biri olan "İrk Bitig" hakkında bilgi yanlış yapılmıştır?

- A) Eserin adı, "Altın Işık" anlamına gelmektedir.
B) Uygur metni olmasına rağmen, Uygur alfabesiyle değil Göktürk alfabesiyle yazılmıştır.
C) Eserde de Mani dinine ait unsurlar bulunsa da dinî bir eser değildir.
D) Bu eser, bir fal kitabıdır.
E) Her biri ayrı bir fal olarak yorumlanan 65 paragraftan oluşur.

7. (I)Türkiye Türkçesinin yazımında kullanılan en son alfabe Latin alfabesidir. (II)Ancak elimizdeki bilgilere göre Latin harfleri harf devriminden çok önce, 1303'te hazırlanmış olan Codex Cumanicus adlı kitapta Türkçe metinlerden başka Latince, Farsça ve Türkçe gramer bilgileri, isim ve fiil çekimi örnekleriyle bir sözlük kısmı ve Türkçe metinler arasında da çözümleriyle birlikte kırk altı adet Kuman bilmececi yer almaktadır. (III)Latin alfabesi Saha ve Azerbaycan Türkçesinin yazımında da kullanılmıştır, ancak bu pek de uzun süreli olmamıştır. (IV)Latin kökenli yeni Türk alfabesi bugün Türkiye Cumhuriyeti'nden başka Kıbrıs ve Yugoslavya'da yaşayan Türklerce de kullanılmaktadır. (V)Çin Halk Cumhuriyeti'nin Doğu Türkistan (Sinkiang) Özerk Bölgesi'nde yaşayan Uygurlarla Kazaklar ise 1970'li yıllardan itibaren otuz üç harften oluşan Latin kökenli yeni bir alfabe benimsenmişlerdir.

Yukarıdaki paragrafta numaralandırılmış cümlelerden hangilerinde Latin alfabesinin kullanıldığı coğrafi yerler ile ilgili bilgi verilmemiştir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) III ve IV E) IV ve V

8. Arap alfabesi ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi doğru değildir?

- A) Büyük ve küçük harf ayrımı vardır ve bu ayrıma çok dikkat edilir.
B) Osmanlı Devleti de dahil olmak üzere İslamiyet'i benimsemiş oldukça geniş bir coğrafyada kullanılmıştır.
C) Türkler, 28 harften oluşan Arap alfabesine p,ç,ş harflerini gösterecek işaretler katarak 31 harfli bir alfabe yapmışlardır.
D) Sağdan sola doğru yazılır.
E) Harflerin sözcüğün başındaki ortasındaki ve sonundaki şekilleri farklılık gösterir.

9. Kiril alfabesi ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi doğru değildir?

- A) Sembollerden oluşan bir alfabedir.
B) Sağdan sola doğru yazılıp okunmaktadır.
C) 11 tanesi ünlü olmak üzere toplam 38 harften oluşur.
D) Türklerin tarih boyunca kullandıkları alfabeler arasında en çok ünlü harfe sahip olan alfabedir.
E) Bazı Türk cumhuriyetleri günümüzde de bu alfabe kullanırlar.

10. • Sağdan sola doğru yazılır.
• Harflerin sözcüğün başındaki ortasındaki ve sonundaki şekilleri farklılık gösterir.
• Büyük ve küçük harf ayrımı yoktur.
• Türkçedeki ünlü sayısını karşılayamadığından yetersiz kalmıştır.

Yukarıda özellikleri verilen alfabe aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Göktürk alfabeti
B) Uygur alfabeti
C) Kiril alfabeti
D) Arap alfabeti
E) Latin kökenli Türk alfabesi

Doğru/Yanlış

Aşağıdaki cümleler Doğru ise “D” yanlış ise “Y” işaretleyiniz.

	D	Y
1. Din, edebiyatın dönemlere ayrılmasında etkili olmuş bir unsurdur.		
2. Türkler İslamiyet’le 751 yılında yapılan Talas Savaşı sırasında tanışmıştır.		
3. Edebiyat toplumun ürünü olduğundan toplumsal yaşamı etkileyen olaylar edebiyatı da etkiler.		
4. Göçler, savaşlar, din değişiklikleri edebiyata farklı şekillerde yansır.		
5. Coğrafi değişikliklerin dinle ilgisi olmadığından edebiyatı etkilemez.		
6. Siyasal gelişmelerin edebiyata hiçbir zaman yansıması beklenemez.		
7. Türkler, tarih sahnesine çıktıkları ilk andan beri İslamiyet etkisinde kalmışlardır.		
8. Türk edebiyatında din değişikliğinden kaynaklanan en büyük etki Şamanizm ile yaşanmıştır.		
9. Türkler, İslamiyet’ten önce ve sonra yazdıkları ürünlerde dini inanışlara hiç yer vermemişlerdir.		
10. İslamiyet’in kabulüyle birlikte edebî ürünlerde hem biçim hem içerik değişiklikleri ortaya çıkmıştır.		

Doğru/Yanlış

Aşağıdaki cümleler Doğru ise “D” yanlış ise “Y” işaretleyiniz.

	D	Y
1. Tarih boyunca yaşanmış bazı olaylar edebiyata konu olmuştur.		
2. Tarihî olayların kurgulanarak anlatılmasında edebiyat bir araç olarak kullanılmıştır.		
3. Edebiyatı olmayan bir milletin tarih sahnesinden silinmesi kaçınılmazdır.		
4. Edebiyat tarihi, bir milletin oluşturduğu edebî eserleri inceleyerek geçirdiği dönemleri kronolojik bir sıra içinde inceleyen bilim dalıdır.		
5. Edebiyat tarihi, edebî eserleri incelerken o dönemin tarihi olaylarını dikkate almaz.		
6. Tarih yaşanan olayları belgelere dayanarak, yer ve zaman belirterek incelemek zorunda değildir.		
7. Edebiyat eserinin etkisi tarihî olayın etkisinden daha uzun süreli olabilir.		
8. Sanatçılar, bir edebî eser oluştururken tarih biliminden faydalanabilirler.		
9. Tarih, bir bilim olduğundan, sanat dalı kabul edilen edebiyatla yakından uzaktan ilişkili olmaz.		
10. Tarihî olaylar, edebiyat eserinin konusu olduğunda hiçbir değişikliğe uğratılmamalı, yaşadığı gibi ele alınmalıdır.		

Boşluk Doldurma Soruları

Eski Anadolu Türkçesi / Tanzimat / Uygur / Cumhuriyet / Latin / Divan / Arap / Halk / Göktürk / Kiril / Tarih / Halk / Dinden / Göçebe / İslamiyet öncesi / Kültür / Yerleşik / Batı etkisinde gelişen Türk Edebiyatı / İslam dönem / Uygur

Aşağıdaki cümlelerde bırakılmış boşlukları yukarıda verilen sözcükleri getirerek bilgi yanlışlığı olmayacak biçimde doldurunuz.

1. Edebi eserler bir kahramanın yaşadığı olayları, dönemi anlatırken biliminden; onların ibadetlerini ve yaşamlarına şekil veren inançları, inanışları anlatırken yararlanır.
2. Türk edebiyatının dönemlere ayrılmasında kullanılan kıstaslardan biri olan yaşam tarzı İslamiyet öncesi Türk edebiyatı döneminde yaşam tarzı olarak karşımıza çıkarken İslamiyet etkisinde gelişen Türk edebiyatı döneminde yaşam tarzı olarak etkisini gösterir.
3. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütününe adı verilir.
4. Türk edebiyatı başlıca üç döneme ayrılır. Bunlar:
.....,
.....,
5. Âşık tarzı, anonim ve dini-tasavvufi olmak üzere üçe ayrılan edebiyat dönemi Edebiyatı dönemidir.
6. İslamiyet etkisinde gelişen Türk edebiyatı temelde ve Edebiyatı olmak üzere ikiye ayrılır.
7. Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatının ilk dönemi son dönemi ise Edebiyatı dönemidir.
8. Türkler tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren sırasıyla şu alfabeleri kullanmışlardır:
.....,
.....,
9. Sekiz Yükmek, Altun Yaruk ve İrk Bitig gibi metinlerin yazıldığı Türkçe dönemi Türkçesi dönemidir.
10. Batı Türkçesi Osmanlı Türkçesi ve Çağdaş Dönem olmak üzere üç dönemde incelenir.

Eşleştirme

Aşağıda verilen eserlerin yanına “Türk Edebiyatının Dönemleri” şemasından yararlanarak örnekteki gibi numara ve harfleri yazınız.

TÜRK EDEBİYATININ DÖNEMLERİ		
A. İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATI	B. İSLAMİYET ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI	C. BATI ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI
1. Sözlü Edebiyat	1. Divan Edebiyatı	1. Tanzimat Edebiyatı
2. Yazılı Edebiyat	2. Halk Edebiyatı	2. Servetifünun Edebiyatı
	a. Âşık Tarzı Halk Edebiyatı	3. Fecriyatı Edebiyatı
	b. Anonim Halk Edebiyatı	4. Millî Edebiyat
	c. Dinî - Tasavvufî Halk Edebiyatı	5. Cumhuriyet Edebiyatı

ESERLER:

- 1) Oğuz Kağan Destanı: **A-1**
- 2) Koşuk:
- 3) Hüs n ü Aşk:
- 4) Kanuni Mersiyesi:
- 5) Manî:
- 6) Yunus Emre ilahileri:
- 7) Araba Sevdası:
- 8) Yeni Lisan Makalesi:
- 9) İnce Memed – Yaşar Kemal:
- 10) Göktürk Abideleri: